

Niet-linguïstische
alignmentstrategieën in lingua
receptiva in Nederlands-Duitse dyad
constellaties

*Het effect van het L2 vaardigheidsniveau op
spreeksnelheid*

Bachelorscriptie Communicatie- en Informatiewetenschappen

Jenny Mangar || Studentnummer 3183033

Universiteit Utrecht || Vakgroep: Interculturele Communicatie

Vakdocent: Dr. J. D. ten Thije || Begeleider: D. Bahtina

Datum: 15 september 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

1	Introductie	5
2	Theoretisch kader	7
2.1	Receptieve meertaligheid in een Europees historisch perspectief	7
2.2	Lingua Receptiva	8
2.3	Lingua receptiva in een Nederlands – Duitse constellatie.....	9
2.4	Alignmentprocessen	10
2.5	Spreeksnelheid	13
2.6	Perceptie en attitude	14
3	Onderzoeksvragen, verwachtingen en hypothesen	16
4	Methodologie	19
4.1	Onderzoeksontwerp, -materiaal en operationalisering.....	19
4.1.1	<i>Enquête</i>	19
4.1.2	<i>C-test</i>	21
4.1.3	<i>Experiment</i>	22
4.2	Participanten	24
4.3	Analyse	25
5	Resultaten.....	28
5.1	Data	28
5.2	Relatie tussen L2 vaardigheidscombinaties en spreeksnelheid	30
5.3	Relatie tussen het verschil in L2 vaardigheid en het verschil in spreeksnelheid	36
5.4	Relatie tussen het subjectieve L2 vaardigheidsniveau en de spreeksnelheid	40
6	Conclusie	41
6.1	Onderzoeksvraag 1	41
6.2	Onderzoeksvraag 2.....	42
6.3	Onderzoeksvraag 3.....	42
6.4	Hoofdvraag	43
7	Discussie	44
8	Aanbevelingen.....	46
9	Literatuur	47

- Bijlage A Nederlandse enquête
- Bijlage B Duitse enquête
- Bijlage C Nederlandse C-test voor Duitsers
- Bijlage D Antwoorden Nederlandse C-test
- Bijlage E Duitse C-test voor Nederlanders
- Bijlage F Antwoorden Duitse C-test
- Bijlage G Plattegrond volger (A)
- Bijlage H Plattegrond gids (B)
- Bijlage I Verantwoording keuzes plattegrond

Voorwoord

“Verlaat af en toe de gebaande wegen en trek de bossen in. Je zult dan zeker iets tegenkomen wat je nooit eerder hebt gezien.” – Alexander Graham Bell

Voor u ligt de scriptie die het afsluitende deel vormt van mijn bacheloropleiding Communicatie- en Informatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Ik heb dit onderzoek uitgevoerd vanuit de vakgroep Interculturele Communicatie. De basis van mijn interesse voor Interculturele Communicatie is al vroeg gezet; ik ben opgegroeid in een Hindoestaans gezin, in een multiculturele wijk, in een land dat oranje is op 30 april, in een wereld die ik overbrug met één muisknop. De affiniteit voor het onderwerp van deze scriptie is vanuit de ervaring ermee; als kind heb ik de taal van mijn voorouders geleerd middels receptive multilingualism, zonder stil te staan bij deze bijzondere manier van communiceren. En dat maakt de studie Interculturele Communicatie zo mooi: je wordt verrast met dat wat zo gewoon leek te zijn.

Deze scriptie had ik niet kunnen realiseren zonder de hulp en steun van een aantal mensen, die ik diep vanuit mijn hart wil bedanken. Allereerst wil ik mijn begeleiders Dr. J. D. ten Thije en Daria Bahtina bedanken voor alle kennis, begeleiding en geduld die ze voor me hebben gehad. Daria, je hebt meer gedaan dan dat je taak beschreef. Ik heb het gevoel gehad altijd een beroep op je te kunnen doen en dat maakt jou als begeleider en als mens bijzonder. Ik heb het onderzoek uitgevoerd met Sharon Duine en Elles Hagemijer. Ik wil Sharon bedanken voor haar inbreng van de Duitse taalkennis en haar aandeel in het onderzoek. Elles, bedankt voor je harde werken, inbreng van je kennis, bereidheid om te helpen en te adviseren en het delen van gegevens....bedankt voor alles! Zonder jou was dit onderzoek niet gelukt.

Ik wil Toon Langenberg bedanken voor al zijn steun en redactionele werk. Mijn grootste dank gaat uit naar mijn moeder, die altijd mijn steun en toeverlaat is geweest. Zonder haar zou ik de finish niet hebben gehaald en daarom draag ik deze scriptie aan haar op.

Jenny Mangar

Utrecht, september 2011

Samenvatting

In deze studie is onderzoek gedaan naar de invloed van een tweedetaalvaardigheid op de spreeknelheid in een Nederlands – Duitse constellatie, waarin gebruikt wordt gemaakt van de communicatiemodus receptieve meertaligheid. In totaal namen twintig hoogopgeleide participanten deel aan het onderzoek. De helft van de participanten was Duits en de helft Nederlands. De leeftijd varieerde tussen de twintig en drieëndertig jaar.

De participanten werden gevraagd om mee te doen op basis van hun subjectieve taalvaardigheidsniveau van de tweede taal (L2). Aan de hand van een C-test werd een objectief L2 vaardigheidsniveau bepaald. Op basis van de C-testscore zijn Duitse en Nederlandse participanten aan elkaar gekoppeld in de taalvaardigheidscombinaties ‘Laag – Laag’, ‘Hoog – Laag’ of ‘Hoog – Hoog’. De participanten moesten als koppel via Skype een opdracht uitvoeren, zodat er een dialoog op gang kwam. Als opdracht moesten ze elkaars positie op een plattegrond zien te achterhalen en moest de één de ander naar zijn positie begeleiden. De gesprekken zijn opgenomen en getranscribeerd. Aan de hand daarvan is de spreeknelheid per minuut berekend voor elke participant.

Uit de resultaten hebben we een aantal conclusies kunnen trekken: 1) de gemiddelde spreeknelheid is lager in combinaties met een hoge L2 vaardigheid en een lage L2 vaardigheid dan in gepaarde combinaties, 2) de gemiddelde spreeknelheid van koppels is laag als minstens één van de gesprekspartners een lage L2 vaardigheid heeft, 3) in een dialoog waarbij tenminste één gesprekspartner een lage L2 vaardigheid heeft en er geen sprake is van alignment, heeft de spreker met de hoogste L2 vaardigheid een lagere spreeknelheid en 4) wanneer er geen sprake is van alignment in een LaRa dialoog gaat een grotere non-alignment gepaard met een in verhouding lagere spreeknelheid van de spreker met de hoogste L2 vaardigheid.

1 Introductie

Door de technische mogelijkheden en de toegenomen mobiliteit leven we in een tijd van mondialisering. Dit houdt in dat de nationale grenzen vervagen op het gebied van politiek, economie en cultuur: landen werken samen om onder andere economisch sterk te staan, ondernemingen opereren internationaal (bijvoorbeeld als joint venture of als geheel), mensen gaan vaker en verder op vakantie, etc. Hierbij is er sprake van communicatie tussen mensen met verschillende culturen en taalachtergronden. Veelal vindt interculturele communicatie plaats door de taal van de ander te spreken of door het gebruik van een *lingua franca*, zoals het Engels en Spaans.

In Europa dient het Engels als *lingua franca* en is het de meest gesproken vreemde taal. ‘Hoewel het Engels de meest gesproken taal van Europa is, wil de...’ Europese ‘...Unie beletten dat dit na verloop van tijd een beperkende factor wordt voor de taalverscheidenheid binnen haar grenzen. Daarom benadrukt zij de persoonlijke, sociale en economische voordelen van meertaligheid en heeft ze zich het ambitieuze doel gesteld om zoveel mogelijk EU-burgers ertoe te bewegen twee talen te leren naast hun moedertaal.’ (Europese Commissie, 2008). Hierbij lijkt de focus met name te liggen op de productieve kennis, het spreken van een vreemde taal (L2). Er is dan ook veel onderzoek gedaan naar communicatievormen als het spreken in een L2 of een *lingua franca*, maar nauwelijks naar receptieve meertaligheid, met uitzondering van Scandinavië (Beerkens, 2010). “Receptieve meertaligheid is een multilinguïstische communicatievorm, waarbij gesprekspartners een taal(variatie) spreken die anders is dan die van hun partner en elkaar begrijpen zonder de hulp van een *lingua franca*. Wederzijds begrip bij recipiënten wordt bereikt, doordat ze hun passieve kennis gebruiken van de taal van hun gesprekspartner of een variant daarvan.” (vrije vertaling van Rehbein, Ten Thije & Verschik, te verschijnen, p. 2).

Waarom is deze communicatievorm zo belangrijk? Dit wordt geïllustreerd door het periodieke overleg tussen de Commissarissen van de Koningin in de drie grensprovincies van Nederland en de *Regierungspräsidenten* van de aanliggende *Bezirke* in Duitsland: “De keuze voor het Engels als *lingua franca* is voor deze internationale collega’s geen optie. Hun overleg over bestuurlijke thema’s is al ingewikkeld genoeg door de mogelijke verwarring over de bureaucratische terminologie uit verschillende juridische, bestuurlijke en culturele tradities. Dergelijke bestuurlijke onderhandelingen in het Engels voeren is het paard achter de

wagen spannen. De vermeende universaliteit van het Engels stuit hier duidelijk op de grenzen van de talige praktijk” (Ten Thije, 2010, p. 55), evenals het spreken in slechts één van de moedertalen. Daarom maken deze ‘internationale collega’s’ tijdens een dergelijk overleg gebruik van receptieve meertaligheid (Ibid.).

Receptieve meertaligheid kan dus een effectievere en efficiëntere communicatievorm zijn, wanneer een *lingua franca* of een andere vreemde taal tekort schiet. Bovendien, ‘Het kunnen gebruiken van je eigen taal levert een belangrijke bijdrage aan het uitdrukken van de eigen culturele identiteit’ (Ibid.). Voor de EU is de eigen identiteit ook een reden om het spreken en schrijven in eigen taal en het leren van meer talen te stimuleren (Europese Commissie, 2008). Daarnaast kan het mogelijk zijn dat men zich beter in de eigen taal kan uitdrukken dan in de L2, omdat de productieve vaardigheid beperkter is in laatstgenoemde (Ten Thije, 2010). In vergelijking tot andere meertalige communicatievormen heeft receptieve meertaligheid veel meer potentie om tot wederzijds begrip te komen (Rehbein et al., te verschijnen). Onderzoek hiernaar is dus belangrijk om beter te begrijpen hoe deze communicatievorm werkt en kan worden toegepast, zodat mensen hierop kunnen worden geattendeerd. Dit kan onder andere van nut zijn voor ondernemingen en organisaties die moeten beslissen over een corporate language. Er is namelijk gebleken dat het Engels als *lingua franca* problematisch is voor veel organisaties (Dresemann, 2007).

Deze paper bestudeert receptieve meertaligheid door te kijken naar de relatie tussen de taalvaardigheid in L2 en communicatiestrategieën, die gesprekspartners inzetten, om tot wederzijds begrip te komen in een Nederlands – Duitse constellatie. Duitsland is Nederlands belangrijkste handelspartner (Pittlik, Verburg, Huijnen & Boer, z.j.) en receptieve meertaligheid kan voor beide landen een goede uitkomst zijn. Ondanks dat het Duits en het Nederlands zich door gelijkenissen goed lenen voor receptieve meertaligheid, is deze communicatievorm vrij onbekend tussen deze twee talen (Beerkens, 2010).

Hoofdstuk 1 verzorgt een theoretische diepgang in receptieve meertaligheid, receptieve meertaligheid in een Duits – Nederlandse constellatie en de processen die een rol spelen in het bereiken van wederzijds begrip in dialogen. In hoofdstuk 2 worden de onderzoeksvragen en verwachtingen geformuleerd. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 en 4 respectievelijk de onderzoeksmethode en resultaten uiteengezet. Hoofdstuk 5 geeft een conclusie van het onderzoek en hoofdstuk 6 sluit af met een discussie.

2 Theoretisch kader

Dat receptieve meertaligheid geen nieuwe of ongewone communicatievorm is zal ik in paragraaf 2.1 aantonen door deze communicatievorm in historisch perspectief te plaatsen. In paragraaf 2.2 bespreek ik *lingua receptiva*, een nieuwe notie van receptieve meertaligheid om deze beter te kunnen begrijpen. Vervolgens laat ik in paragraaf 2.3 zien wat de mogelijkheden van deze communicatievorm zijn in een Nederlands – Duitse constellatie. Om receptieve meertaligheid te kunnen bestuderen zal ik theorie behandelen over de processen die ten grondslag liggen aan het bereiken van wederzijds begrip in dialogen, door in de paragrafen 2.4 en 2.5 te kijken naar respectievelijk alignmentprocessen en spreesnelheid. In paragraaf 2.6 bespreek ik wat voor rol perceptie en attitude kunnen spelen in ons onderzoek.

2.1 Receptieve meertaligheid in een Europees historisch perspectief

In de late middeleeuwen waren de mensen al meertalig in Europa en maakten ze optioneel gebruik van receptieve meertaligheid. Het werd voornamelijk toegepast door rondreizende handelaren in face-to-face interacties (Braunmüller, 2007). “Dat was voor die tijd heel gewoon, omdat er nog geen standaardtaal bestond. Elke taalgebruiker gebruikte zijn eigen dialect en was gewend de ander te verstaan door het herkennen van klankovereenstemmingen en morfo-syntactische parallellen en deze naar de eigen taalvariëteit om te zetten” (Ten Thije 2010). Omdat de situaties meestal doelgericht waren was het duidelijk overbrengen van de boodschap belangrijker en speelden linguïstische vormen en correctheid een marginale rol. Receptieve meertaligheid diende dit communicatieve doel (Braunmüller, 2007).

Met de opkomst van het nationalisme was er sprake van een centralisatie van politieke machten en een linguïstische standaardisering van talen. Hierdoor ontstonden nationale talen en werden steeds meer mensen eentalig in de meeste delen van Europa; linguïstische loyaliteit werd toegepast om politieke loyaliteit te tonen. Meertaligheid verloor terrein, wat een afname betekende in de receptieve competenties in vreemde talen (Anderson, 1983; Ehlich, 2005; Braunmüller, 2007).

Scandinavië was echter niet zo onderhevig aan deze verandering (Braunmüller, 2007) en Scandinaviërs maken tot op heden gebruik van receptieve meertaligheid (Ten Thije, 2010). Volgens Braunmüller (2007) was er sprake van een ‘Scandinavisch’ patriottisme, waardoor

receptieve meertaligheid en nationalisme in dat gebied elkaar eerder aanvulden dan in de weg zaten. Bovendien hebben de Scandinavische talen een nauwe typologische verwantschap, wat ze tot op bepaalde hoogte wederzijds verstaanbaar maakt en mogelijkheid schept tot receptieve meertaligheid (Zeevaert, 2004). Het besef van deze wederzijdse verstaanbaarheid onder de Scandinaviërs heeft volgens Braunmüller (2007) ook invloed op de keuze van deze communicatievorm. Wat hier hedendaags eveneens een rol bij speelt is het vele dagelijkse contact met andere talen middels televisie- en radio-uitzendingen uit andere Scandinavische landen (Börestam Uhlmann, 2002; Beerkens, 2010).

Receptieve meertaligheid is tegenwoordig onder andere te vinden in bi-culturele gezinnen (Ten Thije, 2010). Een praktijkvoorbeeld is een Portugees/Frans gezin in Nederland, waarbij de moeder Portugees spreekt tegen het kind, de vader Frans en het kind beide ouders toespreekt in het Nederlands. Ook in het bedrijfsleven wordt er gebruik gemaakt van receptieve meertaligheid, bijvoorbeeld als vorm van democratie (Ibid.).

2.2 Lingua Receptiva

Rehbein et al. (te verschijnen) introduceerde de notie *lingua receptiva* (LaRa) als vorm van receptieve meertaligheid, om in tegenstelling tot voorgaande onderzoeken, de focus op het receptieve component te richten, zodat begrip en misverstanden beter kunnen worden begrepen. Hij definieert LaRa als "...the ensemble of those *linguistic, mental, interactional* as well as *intercultural competencies* which are *creatively* activated when interlocutors listen to linguistic actions in their 'passive' language or variety. The essential point is that speakers apply additional competencies in order to monitor the way hearers activate their 'passive knowledge' and thus attempt to control the ongoing process of understanding" (Ibid., p. 2) Hierop wil ik aanvullen dat de passieve kennis, waardoor een vreemde taal wordt begrepen, niet per se alleen hoeft te bestaan uit de kennis van de taal van de gesprekspartner of een taalvariant daarvan. Recipiënten gebruiken hun hele repertoire aan talenkennis bij het spreken en begrijpen van een taal (Lüdi, 2006). Aansluitend op Rehbein zal ik in de verdere uiteenzetting van deze paper gebruik maken van de notie LaRa.

2.3 Lingua receptiva in een Nederlands – Duitse constellatie

Het Duits en het Nederlands stammen af van de West-Germaanse taalfamilie (Janssens & Marynissen, 2003; Van der Horst & Marschall, 2000) en zijn zusters talen, die zich afzonderlijk hebben ontwikkeld (Goossens, 1985). In de middeleeuwen vormden ze een dialectisch continuüm, maar door de linguïstische standaardisering, omwille van het nationalisme, zijn ze geëvolueerd tot twee afzonderlijke eenheden (Gooskens, Kürschner, & Van Bezooijen, 2011). De talen vertonen gelijkenissen, waardoor ze tot op bepaalde hoogte onderling kunnen worden verstaan (Beerkens, 2010); van de in totaal 2490 cognaten is 22% identiek (Möller, 2007).

Volgens Möller (Ibid.) worden problemen voor wederzijds begrip ondervonden door lexicale verschillen, fonologische verschillen van cognaten en met name de ‘valse vrienden’. Omdat dit onderzoek zich niet richt op linguïstische overeenkomsten verwijs ik naar Beerkens (2010) voor een uitvoerige beschrijving van de verschillen tussen de talen op het niveau van fonologie, grammatica, syntax, lexicon en aanspreekvormen.

Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat het Duits en Nederlands onderling verstaanbaar zijn. Deze onderzoeken zijn echter niet gebaseerd op LaRa. Een discourse analyse van LaRa, door Ribbert & Ten Thije (2007), in een Duits – Nederlandse constellatie in institutionele context laat zien dat LaRa effectief is. De auteurs wijzen er echter op dat dit in de betreffende constellatie aan een aantal factoren kon liggen, zoals een hoge L2 competentie en de tijd dat de gesprekspartners samenwerkten (Beerkens, 2010).

Beerkens (Ibid.) heeft middels functioneel pragmatische discourse analyses tien case studies van LaRa bestudeerd, waarbij sprake was van Nederlands – Duitse constellaties in een institutionele context in het Euregiogebied van het Nederlands – Duitse grensgebied. Het Euregiogebied omvat de omgevingen rond de steden Enschede, Münster en Osnabrück. Zij concludeert dat LaRa werkt in een Nederlands – Duitse constellatie in verschillende typen organisaties (Ibid.).

Naast het Standaard Duits is er het ‘Laag’ Duits, dat gesproken wordt in het Nederlands – Duitse grensgebied en waarvan varianten nog worden gesproken in noordelijke gebieden van Duitsland. Zowel in Nederland als in Duitsland was er tijdens de linguïstische standaardisering voornamelijk sprake van een verticale taalconvergentie, waardoor de dialecten in het Nederlands – Duitse grensgebied zich apart ontwikkelden. Het Laag Duits komt structureel meer overeen met het Nederlands dan met het Standaard Duits of varianten daarvan. Volgens Ház zijn Duitsers die kennis hebben van het Laag Duits beter in staat het

Nederlands te begrijpen (Gooskens et al., 2011). Gooskens et al. (Ibid.) concludeert dat Nederlanders uit het Nederlands – Duitse grensgebied het Laag Duits beter begrijpen dan Nederlanders uit andere delen van het land, maar dat het Standaard Duits over het algemeen beter wordt begrepen dan het Laag Duits.

Dat het Standaard Duits beter begrepen wordt door Nederlanders komt waarschijnlijk doordat Nederlanders verplicht Standaard Duits moeten leren tijdens de middelbare schoolperiode en hier ook mee te maken krijgen via media (Ibid.). Ze worden dus meer blootgesteld aan het Standaard Duits, waardoor de passieve kennis hiervan groter is en sneller wordt geactiveerd dan bij het Laag Duits. Andersom worden Duitsers niet verplicht om Nederlands te leren en worden ze er ook niet aan blootgesteld door de media.

Samenvattend kunnen we zeggen dat het Nederlands en Duits overeenkomsten vertonen, waardoor ze tot op bepaalde hoogte onderling begrijpelijk zijn en geschikt zijn voor LaRa. LaRa blijkt dan ook effectief in een Nederlands – Duitse constellatie. Factoren die een rol spelen in de begrijpelijkheid zijn de Laag Duitse kennis van de Duitse gesprekspartner en of deze Laag – of Standaard Duits spreekt. Wederzijds begrip komt echter niet alleen tot stand door taalovereenkomsten. Voor het bereiken van begrip worden alignmentprocessen in werking gezet, die ik in de volgende paragraaf zal behandelen.

2.4 Alignmentprocessen

Om situaties en concepten te kunnen begrijpen creëren mensen een mentaal model van de situatie, dat wordt gevormd door representaties hiervan. Dit model, oftewel de situation model, bevat informatie over tijd, ruimte, oorzakelijke verbanden, intentionaliteit en mensen. In conversaties kunnen gesprekspartners tot wederzijds begrip komen door ‘alignment’ (op één lijn brengen) van hun situation models (Zwaan & Radvansky, 1998; Garrod & Pickering, 2004). Pickering en Garrod (2004) merken echter op dat alignment van situation models niet altijd noodzakelijk is voor een succes in communicatie. Het is mogelijk om succesvol te communiceren door de situation model van een gesprekspartner te representeren, al komt die niet overeen met de persoonlijke situation model (Ibid.).

Er zijn twee routes te onderscheiden naar een alignment van situation models: een linguïstische en een niet-linguïstische. Linguïstische routes zijn alle routes die resulteren uit alignment van linguïstische representaties. Een voorbeeld is het gebruik van dezelfde termen. Bij niet-linguïstische routes is er sprake van alignment van niet-linguïstisch representaties

(Costa, Pickering, & Sorace, 2008). Dit kan het aanpassen van de spreesnelheid zijn, maar ook het rekening houden met wat een ander wel of niet zal begrijpen. Bij alignmentroutes is er sprake van automatische of niet-automatische processen. Automatische processen vinden onbewust en zonder feedback plaats, in tegenstelling tot niet-automatische processen (Ibid.). Bij automatische processen gebruiken gesprekspartners bijvoorbeeld dezelfde woorden, zonder hierover na te denken. Als een gesprekspartner een incorrect woord gebruikt voor een concept en de andere hiervan bewust is maar dit woord ook gaat gebruiken in plaats van verbeteren, is er sprake van een niet-automatisch proces (Ibid.).

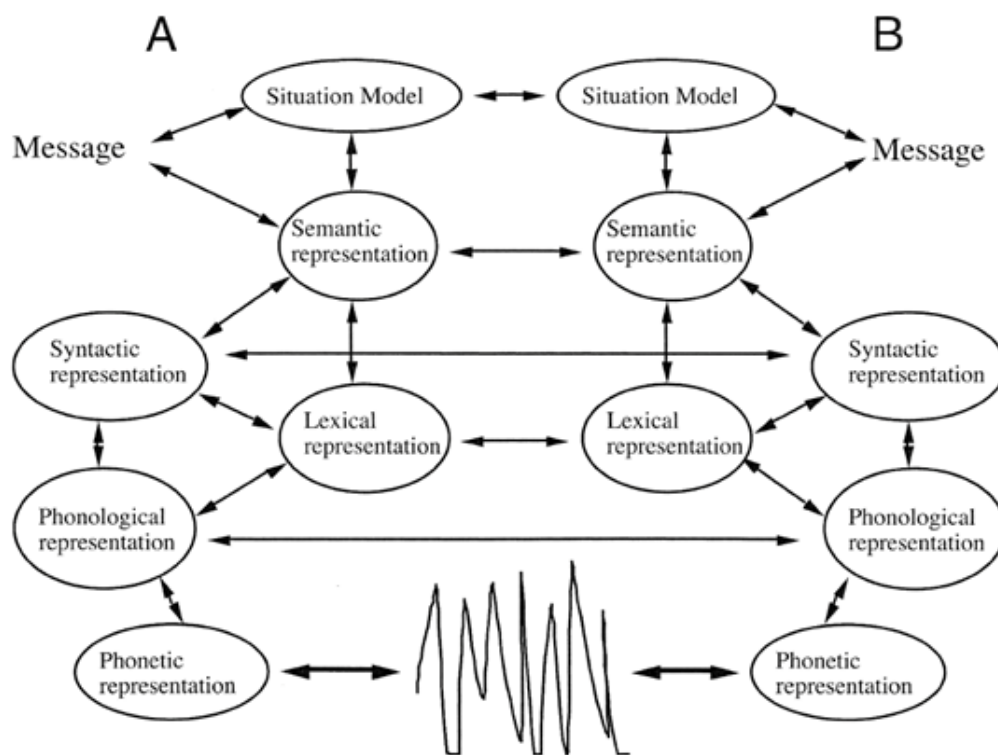
Volgens Pickering en Garrod (2004) vormen linguïstische alignmentprocessen de basis voor alignment van situation models. Ze beschrijven hoe deze processen werken in dialogen met het interactive alignment model (fig. 1). Het interactive alignment model gaat ervan uit dat alignment wordt gefaciliteerd door primingmechanismen "...whereby encountering an utterance that activates a particular representation makes it more likely that the person will subsequently produce an utterance that uses that representation. ... In this case, hearing an utterance that activates a particular aspect of a situation model will make it more likely that the person will use an utterance consistent with that aspect of the model" (Ibid., p. 173). Dit houdt dus in dat dezelfde representaties worden geactiveerd in beide gesprekspartners, wat tot wederzijds begrip kan leiden.

Het interactive alignment model beschrijft dat alignment van representaties op het ene niveau leidt tot alignment van representaties op andere niveau's (Ibid.). Een lexicale alignment leidt bijvoorbeeld tot een syntactische alignment. Figuur 1 is hier een schematische uitwerking van. Hierin stellen A en B de gesprekspartners voor. De horizontale pijlen op de verschillende niveaus geven de priming mechanismen weer die zorgen voor alignment. De overige pijlen geven aan hoe alignment tussen niveau's onderling wordt geactiveerd. Pickering en Garrod (Ibid.) hebben de assumptie dat deze alignmentprocessen automatisch zijn, omdat ze door priming zijn veroorzaakt en het laatstgenoemde een automatisch mechanisme is. Dit betekent niet dat ze niet-automatische linguïstische alignment en niet-linguïstische alignment uitsluiten, maar gaan er wel vanuit dat automatische linguïstische alignment de dominante route is naar alignment van situation models (Costa et al., 2008).

Daar Pickering en Garrod (2004) zich baseren op L1 dialogen, bediscussiëren Costa et al. (Ibid.) dat de balans tussen automatische- en niet-automatische linguïstische alignment kan verschillen in L1-L2 dialogen en dat zelfs niet-linguïstische alignment kan worden beïnvloed. Ook gaan ze ervan uit dat: "...these mechanisms will tend to be impaired for L1-L2 dialogues, in part because L2 speakers find making linguistic decisions more effortful, in part

because L1 speakers may be uncertain how to cope with L2 speakers' lack of linguistic knowledge or abilities, and in part because their linguistic differences may impair the process of alignment. L2-L2 dialogues may also be impaired, though we suspect that such impairment may (under some conditions at least) be less than L1-L2 dialogues" (p. 551). Ze lijken dus te voorspellen dat alignmenmechanismen tussen gesprekspartners meer verschilt naarmate het verschil in taalvaardigheid toeneemt. Hierbij gaan ze ervan uit dat de gesprekspartner met een hogere taalvaardigheid meer niet-automatische en niet linguïstische alignmentroutes zal toepassen dan de spreker met een lagere taalvaardigheid.

Figuur 1: Interactive alignment model



A and B represent two interlocutors in a dialogue in this schematic representation of the stages of comprehension and production processes according to the interactive alignment model. The details of the various levels of representation and interactions between levels are chosen to illustrate the overall architecture of the system rather than to reflect commitment to a specific model. Uit Pickering & Garrod 2004, p. 176.

Er is (naar mijn weten) nog geen onderzoek gedaan naar hoe niet-linguïstische processen kunnen worden beïnvloed en hoe linguïstische en niet-linguïstische processen zich tot elkaar

verhouden. Het laatste is zelfs aanbevolen als onderzoeksvraag door Garrod en Pickering (2004). Ik verwacht dat gesprekspartners meer niet-linguïstische strategieën zullen inzetten wanneer er sprake is van een lagere taalvaardigheid. Sprekers kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen om cognaten, synoniemen of hyponiemen te plaatsen naast een woord dat zij als onbekend inschatten voor de hoorder, zodat het concept van het woord makkelijker wordt geactiveerd. Als de hoorder dit woord dan begrijpt, kan hij ervoor kiezen om deze te herhalen, zodat er sprake is van linguïstische alignment. Een lagere spreeknelheid zou bijvoorbeeld de druk op het cognitieve verwerkingsproces kunnen verminderen, zodat er meer wordt begrepen.

Ik zal mijn onderzoek richten op niet-linguïstische alignment in LaRa en zal hierbij kijken naar de spreeknelheid. Ik onderzoek hierbij of het niveau van taalvaardigheid een rol speelt bij de spreeknelheid. Uitgaande van de verwachtingen van Garrod en Pickering zal ik ook kijken of een groter verschil in taalvaardigheid een groter verschil in de spreeknelheid betekent, waarbij de gesprekspartner met een hogere L2 vaardigheid langzamer spreekt. In de volgende paragraaf zal ik theorie behandelen over spreeknelheid.

2.5 Spreeknelheid

Volgens Zhao (1997) wordt spreeknelheid geacht als een belangrijke factor bij het ontstaan van begrip bij een L2 hoorder. Een lagere spreeknelheid zou het begrip van een L2 spreker faciliteren bij het luisteren. Desondanks zijn er veel studies geweest die het tegendeel bewijzen. Volgens Zhao (Ibid.) waren er methodologische problemen bij deze studies, zoals het feit dat de onderzoekers zelf bepaalden welke spreeknelheid snel of langzaam zouden zijn voor de luisteraar. Hij heeft een studie gedaan naar de relatie tussen spreeknelheid en luisterbegrip bij L2 sprekers, door de participanten zelf de controle over de spreeknelheid te geven. De L2 participanten kwamen uit verschillende landen (China, Colombia, Korea, Taiwan, Turkije en Venezuela) en hun taalvaardigheid varieerde van laag naar hoog. Hij concludeert dat het begrip bij de luisteraar toeneemt door de spreeknelheid te verlagen. (Ibid.) Deze conclusie maakt het voor ons onderzoek dan ook interessant om naar spreeknelheid te kijken.

Khatib en Reza khodabakhsh (2010) vinden geen relatie tussen een lagere spreeknelheid en het begrip bij luisteraars. In hun studie was er echter sprake van Iraanse

studenten die met succes een TOEFL¹ hadden afgelegd en die in Iran aan het afstuderen waren in de Engelse taal (Ibid.). Het is te verwachten dat deze sprekers een hoge Engelse taalvaardigheid hebben. Dit zou erop kunnen duiden dat een lagere speech rate geen effect heeft als de taalvaardigheid hoog is.

Zhao (1997) geeft aan dat het een 'common-sense belief' is dat een lagere spreeknelheid het begrip bij de luisteraar faciliteert. Dit kan erop duiden dat sprekers in LaRa hun spreeknelheid verlagen, als ze het idee hebben dat de L2 vaardigheid van hun gesprekspartner laag is. Natuurlijk is de ene gesprekspartner communicatief competentere dan de andere, waardoor sommige gesprekspartners zich niet bewust zijn van de 'common-sense belief'.

Verhoeven, De Pauw en Kloots (2007) hebben een onderzoek gedaan naar de spreeknelheid in Nederland per streek en kwamen tot de bevindingen dat dit streekgebonden is. Andere buitenlandse onderzoeken vonden soms wel en soms niet een relatie. Daarnaast kan de normale spreeknelheid in een ontspannen situatie ook variëren tussen mensen onderling. Of iemand langzamer spreekt dan normaal valt dus niet te beoordelen aan de hand van een landelijk gemiddelde dat uitgedrukt is in een standaardeenheid. Bovendien komen veel onderzoeken met verschillende landelijke gemiddeldes. Uit cognitief onderzoek blijkt dat de gemiddelde spreeknelheid in een ontspannen gesprek drie tot vier woorden per seconde is (Brown, 2001). Dat betekent dat de spreeknelheid in een ontspannen gesprek tussen de 180 en 240 woorden per minuut (WPM) varieert. Een spreeknelheid van lager dan 180 kan in een ontspannen situatie dus worden beschouwd als een lagere spreeknelheid, die waarschijnlijk is toegepast als niet-linguïstische alignmentroute. In dit onderzoek zullen we een spreeknelheid lager dan 180 WPM beschouwen als laag en een spreeknelheid tussen 180 en 240 WPM als normaal.

2.6 Perceptie en attitude

Mensen zijn geneigd de acties van anderen te verklaren met hun eigen persoonlijke karakteristieken (Smith & Mackie, 2000: 108). Hiervan uitgaand kan het mogelijk zijn dat een spreker in LaRa ervan uitgaat dat de gesprekspartner dezelfde taalvaardigheid heeft als

¹ TOEFL (Test of English as a Foreign Language) is een test die de taalvaardigheid meet van L2 sprekers van het Engels.

hem/haar. Dit zou kunnen betekenen dat een spreker zijn/haar spreeknelheid voor de ander aanpast aan de spreeknelheid waar hij/zij zelf behoefte aan heeft in de L2. We zullen daarom kijken naar welke L2 taalvaardigheid een spreker denk te hebben, ofwel de subjectieve taalvaardigheid. Dit zou een verklaring kunnen zijn als de spreeknelheid wordt verlaagd voor een gesprekspartner met een hoge L2 vaardigheid. In deze paper zal ik de subjectieve taalvaardigheid specifiek benoemen. Als de 'L2 vaardigheid' wordt benoemd, duidt dit op de objectieve vaardigheid die middels een C-test is bepaald. De C-test wordt verderop behandeld in methoden.

Bij een negatieve attitude tegenover een taal is het mogelijk dat gesprekspartners geen moeite doen om tot alignment te komen of juist bewust alignment tegenhouden (Beerkens, 2010; Smith & Mackie, 2000). Om die reden zullen we in ons onderzoek ook rekening houden met de attitude van gesprekspartners tegenover de L2. Verder houden we er rekening mee dat LaRa ongemakkelijk kan aanvoelen voor sprekers die het nooit eerder hebben gesproken.(Beerkens, 2010).

3 Onderzoeksvragen, verwachtingen en hypothesen

Zoals eerder aangegeven zal dit onderzoek zich richten op niet-linguïstische alignment. Hierbij kijken we naar hoe spreeknelheid als niet-linguïstische alignmentstrategie wordt beïnvloed door het niveau van taalvaardigheid en verschillen daarin bij gesprekspartners. De hoofdvraag luidt als volgt:

Hoe beïnvloedt de L2 vaardigheid van gesprekspartners de spreeknelheid in een LaRa dialoog in een Nederlands – Duitse constellatie?

De hoofdvraag is verdeeld in drie onderzoeksvragen:

- 1) Hoe beïnvloedt het L2 vaardigheidsniveau de gemiddelde spreeknelheid van koppels?
- 2) Hoe beïnvloedt de mate van verschil in L2 vaardigheden tussen gesprekspartners de mate van verschil in spreeknelheden in dialogen?
- 3) Hoe beïnvloedt het L2 vaardigheidsniveau de spreeknelheid van een gesprekspartner?

We zullen de spreeknelheid niet in verband brengen met het succes van LaRa gesprekken, omdat de spreeknelheid niet voor (wederzijds) begrip zorgt, maar wel het begrip bij de luisteraar kan verbeteren. Ik zal hieronder aangeven wat de verwachtingen voor het onderzoek zijn en aan de hand daarvan de hypothesen formuleren. Bij het noemen van L2 taalvaardigheidscombinaties in koppels zal ik verder spreken over ‘laag-laag’, ‘hoog-laag’ of ‘hoog-hoog’. Hoog of laag verwijst dus naar het taalvaardigheidsniveau in L2.

- 1) Hoe beïnvloedt het L2 vaardigheidsniveau van koppels over het algemeen de spreeknelheid?

Ik verwacht dat de spreeknelheid van de ene gesprekspartner lager dan normaal is als de andere een laag L2 vaardigheidsniveau heeft. Bij laag-laag koppels zullen beide gesprekspartners naar verwachting een lagere spreeknelheid hebben. Bij hoog-hoog koppels verwacht ik geen lagere spreeknelheid te zien. Bij hoog-laag koppel verwacht ik dat de

gesprekspartner met de hoge L2 vaardigheid wel een lagere spreeknelheid heeft en de gesprekspartner met de lage L2 vaardigheid niet. Ten opzichte van hoog-laag koppels ga ik ervan uit dat de gemiddelde spreeknelheid van laag-laag koppels lager is en die van hoog-hoog koppels hoger. Daarnaast verwacht ik dat de gemiddelde spreeknelheid bij laag-laag en hoog-laag koppels laag is en bij hoog-hoog koppels normaal. De hypothesen luiden als volgt:

- 1-A In een dialoog is de gemiddelde spreeknelheid van laag-laag koppels lager dan die van hoog-laag koppels.
- 1-B In een dialoog is de gemiddelde spreeknelheid van hoog-laag koppels lager dan die van hoog-hoog koppels.
- 1-C In een dialoog is de gemiddelde spreeknelheid van koppels laag als minstens één van de gesprekspartners een lage L2 vaardigheid heeft.

2) Hoe beïnvloedt de mate van verschil in L2 vaardigheden tussen gesprekspartners de mate van verschil in spreeknelheden in dialogen?

Costa et al. (2008) voorspellen dat in een dialoog een grotere ongelijkheid in L2 vaardigheden leidt tot een grotere ongelijkheid in alignmentstrategieën. Hierbij hebben ze het over de soorten strategieën, maar het is niet duidelijk of ze ook rekening houden met de frequentie of mate van het toepassen van één strategie. Toch formuleer ik de volgende hypothese op basis van hun voorspelling:

- 2 In dialogen neemt het verschil in spreeknelheden toe, naarmate de ongelijkheid in L2 vaardigheden toeneemt.

3) Hoe beïnvloedt het L2 vaardigheidsniveau de spreeknelheid van een gesprekspartner?

Er is een mogelijkheid dat een lage subjectieve L2 vaardigheid leidt tot een lage spreeknelheid. Daarom zullen we kijken naar de samenhang tussen de spreeknelheid van een participant en zijn/haar subjectieve L2 vaardigheid. Bij een lagere subjectieve L2 vaardigheid verwacht ik een lagere spreeknelheid. Voor vraag 3 stellen we de volgende hypothesen op:

- 3-A In een dialoog is de spreeknelheid van een participant laag als zijn/haar subjectieve L2 vaardigheidsniveau laag is.
- 3-B In het geval van hypothese 3-A is de spreeknelheid van een participant lager naarmate zijn/haar subjectieve L2 vaardigheidsniveau lager is.

4 Methodologie

In paragraaf 4.1 beschrijf ik het onderzoeksontwerp, -materiaal en de operationalisering. In paragraaf 4.2 geef ik een beschrijving van de participanten en in paragraaf 4.3 van de analyse.

4.1 Onderzoeksontwerp, -materiaal en operationalisering

Het onderzoek is uitgevoerd met twee andere onderzoekers, die elk een andere afhankelijke variabele bestuderen in LaRa dialogen in Nederlands-Duitse constellaties. Om die reden zijn het onderzoeksontwerp en de onderzoeksmaterialen aangepast op drie studies. De verantwoording van de keuzes zal zich voornamelijk baseren op deze studie. Alle materialen met tekst zijn opgemaakt in zowel een Nederlandse als een Duitse versie voor respectievelijk de Nederlandse en Duitse participanten. Met uitzondering van de C-testen zijn de meetinstrumenten gelijk in de verschillende taalversies en meten ze dus dezelfde variabelen. Voor het onderzoek zijn er enquêtes en C-testen afgenomen en is er een experiment gehouden. Deze worden behandeld in onderstaande subparagrafen.

4.1.1 *Enquête*

Er zijn enquêtes (zie bijlagen A & B) opgemaakt om informatie te verkrijgen over de participanten. Participanten hebben voorafgaand aan het onderzoek de enquêteversie die op hen van toepassing was per mail ontvangen. Deze moesten ze digitaal invullen en terugmailen naar de onderzoekers.

Voor dit onderzoek dient de enquête om de subjectieve L2 taalvaardigheid en de attitude tegenover de L2 te achterhalen. In figuur 2 zien we de vraagstelling om de subjectieve taalvaardigheid te achterhalen. In de eerste kolom staan stellingen over de subjectieve taalvaardigheid. Stellingen 1 en 2 hebben betrekking op de productieve spreekvaardigheid, stelling 3 op de productieve schrijfvaardigheid, stelling 4 op de receptieve leesvaardigheid en stelling 5 op de receptieve luistervaardigheid. De tweede, derde en vierde kolom geven de mogelijkheid om de taalvaardigheid aan te geven. In de kolommen staat aangegeven met welk percentage een gegeven antwoord is beoordeeld in de analyse.

Figuur 2: Vraag 5 uit de Nederlandse enquête

5. Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits*	100%	50%	0%
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Duits voeren. *	50%	25%	0%
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven. **	50%	25%	0%
Ik kan artikelen, nieuwsberichten, etc. in het Duits lezen en begrijpen.***	100%	50%	0%
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.****	100%	50%	0%

**productieve spreekvaardigheid*

***productieve schrijfvaardigheid*

****receptieve leesvaardigheid*

*****receptieve luistervaardigheid*

Enquêtevraag 10 in figuur 3 moet onder andere de attitude tegenover de L2 beschrijven, om te bepalen of dit een rol speelt in niet-linguïstische alignmentstrategieën. In de eerste kolom vinden we weer de stellingen. De eerste en tweede stelling geven de attitude tegenover de L2 aan. We zullen naar de antwoorden op deze stellingen kijken indien participanten een normale of hoge spreeknelheid hebben bij een gesprekspartners met een lage L2 vaardigheid. Door een negatieve attitude zou iemand er bijvoorbeeld voor kunnen kiezen om het begrip van de gesprekspartner niet te faciliteren middels alignmentstrategieën.

De derde stelling geeft de mate van tevredenheid over de eigen taalvaardigheid aan. De mate van tevredenheid kan invloed hebben op de mate waarin iemand participeert in een LaRa dialoog. Iemand kan bijvoorbeeld denken dat zijn/haar taalvaardigheid niet voldoende is, ondanks een gemiddelde subjectieve taalvaardigheid. Dit kan zorgen voor onzekerheid, waardoor de receptieve competenties worden uitgeschakeld, of door spanning geen alignmentstrategieën worden ingezet. Dit zou misschien niet het geval zijn in een situatie van een grotere tevredenheid over dezelfde subjectieve taalvaardigheid.

Stelling vier van enquêtevraag 10 geeft aan hoe de gemiddelde taalvaardigheid van de L1 wordt geschat voor sprekers in het L2 land. We zullen dit meenemen indien gesprekspartners een lage spreeknelheid hebben bij gesprekspartners met een hoge

taalvaardigheid. In de antwoordkolommen staan de punttoekenningen voor de analyse aangegeven. De cijfers 1 t/m 4 geven respectievelijk zeer negatief t/m zeer positief weer.

Figuur 3: Vraag 10 uit de Nederlandse enquête

10. Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.	1	2	-	3	4
Ik vind het leuk om Duits te spreken	4	3	-	2	1
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.	4	3	-	2	1
De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.	4	3	-	2	1

4.1.2 C-test

Om objectief de L2 taalvaardigheid te meten van participanten is er gekozen voor een C-test (zie bijlagen C t/m F). Samen met de enquête kregen participanten deze toegemailed in de L2 versie, om eveneens digitaal in te vullen en terug te mailen naar de onderzoekers. De C-testen in dit onderzoek bestaan uit 4 korte teksten. Elke tekst bevat 18 woorden waarvan een deel op het eind is weggelaten. De participant moet het ontbrekende woord invullen. Aan de hand van het aantal goede antwoorden kan de taalvaardigheid worden bepaald.

De Nederlandse C-test is afkomstig van Y. Voorhout, die deze eerder gebruikte in een onderzoek naar LaRa in Italiaans-Nederlandse constellatie (Voorhout, 2010). De Duitse C-test was zelf ontwikkeld. Deze was gebaseerd op een Duitse C-test op de website van de faculteit linguïstiek van de Universiteit van Münster. Deze werd aangepast op de Nederlandse C-test, om net zoveel teksten en afgebroken woorden te bevatten. De onderzoekers probeerden hierbij de moeilijkheidsgraad ook aan te passen op de Nederlandse versie.

De teksten zijn zoveel mogelijk gelijkgesteld in de balans tussen ‘makkelijke’ en ‘moeilijke’ afgebroken woorden. De makkelijke woorden zijn voornamelijk korte woorden, zoals ‘de’, ‘van’ en ‘is’ in de Nederlandse C-test en ‘ist’, ‘in’ en ‘und’ in de Duitse C-test. Ook zijn de makkelijke woorden over het algemeen lidwoorden, voorzetsels, verbindingswoorden en korte werkwoorden die frequent voorkomen in beide talen. De

moeilijke woorden zijn met name bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden die over het algemeen langer zijn en minder frequent voorkomen dan de makkelijke woorden. ‘Veranstalten’ en ‘Ferienorganisationen’ zijn voorbeelden voor de Duitse C-test en ‘onbekender’ en ‘buschauffeur’ voor de Nederlandse C-test. Voor het correct complementeren van de moeilijke woorden is dus een hoog taalvaardigheidsniveau nodig.

Aan de hand van de uitkomsten van de C-testen zijn participanten onderverdeeld in een laag of hoog taalvaardigheidsniveau. Vervolgens zijn ze op basis daarvan in koppels geplaatst voor het experiment.

4.1.3 Experiment

Het experiment is gebaseerd op het experiment van Bahtina (2011), dat ze opzette voor een onderzoek naar LaRa in een Russisch-Estse constellatie. Het experiment bestaat uit het bereiken van een gezamenlijk doel, wat voor een dialoog moet zorgen. Aan het succes van dit gezamenlijk doel kan ook het succes van de dialoog worden bepaald.

Participanten werden aangewezen als volger of gids. De volger kreeg een verouderde plattegrond (zie bijlage I) van een kantoorgebouw, waarop zijn/haar positie is aangegeven met een A en de gids een recente plattegrond (zie bijlage J) van hetzelfde kantoorgebouw, waarop zijn/haar positie op een andere plek is aangegeven met B. De opdracht luidde dat de gids de volger moest vinden en hem/haar naar zich toe moest leiden. De participanten werden op de hoogte gesteld dat de plattegrond van de volger (plattegrond A) verouderd is en de plattegrond van de gids (plattegrond B) recent is, waardoor de plattegronden niet geheel identiek zijn. Ze kregen de aanwijzing dat sommige ruimtes in het gebouw andere functies hebben gekregen en dat door werkzaamheden de doorloop van de gangpaden is veranderd. Zo zijn sommige gangpaden nog maar via één richting te bewandelen volgens plattegrond B, wat anders staat aangegeven op plattegrond A.

Voor het uitvoeren van een experiment werd een afspraak gemaakt voor een Skype-call. Voorafgaand aan de afspraak ontvingen participanten een mail met de instructie dat er tijdens het experiment verder niemand aanwezig mocht zijn in de ruimte van de participant. Op het tijdstip van afspraak mailde de onderzoeker de opdracht naar de participanten met daarbij de instructie dat ze allebei de route van A naar B moesten tekenen op de plattegrond die ze zouden krijgen. Vervolgens werd ze de plattegronden toegemailed, die ze moesten opslaan en openen in paint om de route te kunnen tekenen.

Voordat het experiment begon kregen participanten de mogelijkheid om vragen te stellen. Als alles duidelijk was zorgde de onderzoeker voor een conference call met de participanten. Hierbij was er sprake van bellen zonder beeld, om non-verbale communicatie te voorkomen. De onderzoeker nam het gesprek op. Op het moment dat de opname werd gestart kregen participanten een startsein. Als het gesprek langer dan vijftien minuten duurde stopte de onderzoeker het gesprek, omdat maximaal tien minuten van een gesprek zou worden geanalyseerd. Dit maximum is bepaald om het transcriberen van gesprekken behapbaar te maken binnen de gegeven tijd waarin het onderzoek moest plaatsvinden. Na het gesprek mailden de participanten de plattegronden, met daarop een route getekend, naar de onderzoeker. Nadat het experiment was uitgevoerd werden de participanten per mail gevraagd of ze een dialect spreken en hoe vaak ze contact hebben met mensen die een dialect spreken.

Een aantal experimenten zijn mislukt door het uitvallen van de verbinding tijdens de opname. Dit kan te wijten zijn aan de nieuwe Skype updates tijdens de periode waarin de experimenten plaatsvonden. De versie van het opnameprogramma was niet compatible met de Skype update en sommige participanten hadden deze update. Door nieuwe participanten te zoeken en nieuwe afspraken te maken hebben we het aantal mislukte experimenten kunnen opvangen.

De plattegrond die voor het experiment is gebruikt is gebaseerd op de doolhof die Bahtina (2011) voor haar experiment heeft gebruikt. De doolhof bestaat echter alleen uit punten die verbonden zijn met lijnen, waarop bij sommige lijnen met pijlen staat aangegeven dat je maar één richting op kunt. Wij hebben ervoor gekozen om de doolhof een rijkere context te geven, zodat er meer ‘salient cues’ zijn, ofwel afbeeldingen die opvallend zijn in de context, waardoor ernaar verwezen kan worden in de communicatie. Voor een uitgebreide verantwoording van de keuzes voor de plattegrond verwijs ik naar bijlage K.

Alvorens de plattegrond te gebruiken voor de experimenten werd deze getest door de onderzoeker en haar moeder in een LaRa dialoog in een Sarnami²-Engelse constellatie. Uit de test bleek dat het icoon van de receptie buiten de route van A naar B lag, waardoor die waarschijnlijk minder snel gebruikt zou worden om naar te verwijzen op de plattegrond. Daarom is hij strategisch verplaatst naar de route van A naar B, in de hoop dat participanten het icoon zouden opmerken.

² Sarnami is de taal die wordt gesproken door de Hindostanen in Suriname en de Hindostanen in Nederland, wiens (over)grootouders zijn opgegroeid in Suriname. Het is een variant van Bhojpuri, een taal die in het Noordelijke gedeelte van India wordt gesproken

4.2 Participanten

In totaal namen twintig hoogopgeleide participanten deel aan het onderzoek. De leeftijd varieerde tussen de twintig en drieëndertig jaar. Tien participanten zijn Duits en tien Nederlands. De helft van de Duitsers had een hoog taalvaardigheidsniveau, evenals de helft van de Nederlanders. De andere helften hadden een laag -niveau. Zowel de Duitse als de Nederlandse groep bestond uit 6 vrouwen en 4 mannen.

De participanten werden gevraagd om mee te doen op basis van hun subjectieve taalvaardigheidsniveau. In eerste instantie werden ze hiermee ingedeeld in de categorie 'hoog' of 'laag'. Aan de hand van de C-tests werd een objectief taalvaardigheidsniveau bepaald en uit de resultaten bleek bij sommige participanten het taalvaardigheidsniveau hoog te zijn, terwijl het subjectieve -niveau laag was. Die participanten zijn toen in de categorie 'hoog' ingedeeld.

Om te bepalen of de taalvaardigheid een rol speelt in de spreeknelheid, zijn de participanten gekoppeld in de taalvaardigheidscombinaties 'Laag – Laag', 'Hoog-Laag' en 'Hoog – Hoog'. Met de Laag – Laag- en Hoog – Hoogcategorieën kunnen we bepalen of het niveau van taalvaardigheid bepalend is voor het aanpassen van de spreeknelheid. In de Hoog – Laagcategorie verwachtten we in vergelijking tot de andere categorieën meer verschil in taalvaardigheid te zien tussen de gesprekspartners. Maar het is gebleken dat er ook grote verschillen waren in de Laag – Laagcategorie. De participanten waren als volgt verdeeld over de categorieën:

Laag – Laag:

Nederlander/Volger	-	Duitser/Gids
Nederlander/Volger	-	Duitser/Gids
Nederlander/Gids	-	Duitser/Volger

Hoog – Laag:

Duitser /Hoog/Volger	-	Nederlander/Laag/Gids
Nederlander/Hoog/Volger	-	Duitser /Laag/Gids
Duitser /Hoog/Gids	-	Nederlander/Laag/Volger
Nederlander/Hoog/Volger	-	Duitser /Laag/Gids

Hoog – Hoog:

Duitsers/Gids	-	Nederlander/Volger
Duitsers/Gids	-	Nederlander/Volger
Duitsers/Volger	-	Nederlander/Gids

4.3 Analyse

Alle tien gespreksopnames zijn tot een maximale tijdsduur van tien minuten getranscribeerd. Om de spreesnelheid te berekenen is per participant het totaal aantal gecommuniceerde woorden en de totale tijd hiervan opgeteld. Pauzes werden dus niet meegeteld. Met gecommuniceerde woorden bedoelen we alle woorden die gericht waren naar de gesprekspartner om een boodschap te communiceren. Woorden in een afgebroken uiting werden ook meegeteld, omdat die immers waren bedoeld om te communiceren.

Woorden die niet zijn meegeteld zijn onder andere woorden als ‘uhm’, omdat die geen boodschap communiceerden ten behoeve van de opdracht, maar gebruikt werden om de tijd te vullen of om aan te geven dat de spreker nadacht. Ook zijn uitingen waarbij de spreker hardop nadacht niet meegerekend. Dit waren uitingen waarbij de spreker zachter ging praten en de communicatie niet naar de gesprekspartner richtte. Het totaal aantal woorden is gedeeld door het totaal aantal gesproken minuten om de WPM, oftewel de spreesnelheid te bepalen. De spreesnelheid wordt als normaal beschouwd tussen 180 en 240 WPM en als laag bij een WPM die lager is dan 180.

Om de objectieve L2 vaardigheid per participant te berekenen is het totaal aantal behaalde punten in de C-test uitgedrukt in een percentage. De puntentoekening voor een antwoord was als volgt:

- volledig fout woord: 0 punten
- een niet ideaal woord (zoals die/der/das, meervoud/enkelvoud, grammaticale fout, etc.), waarbij het wel duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld: 1 punt
- fout gespeld woord, wat niet hoorbaar is in uitspraak: 1,5 punten
- volledig goed woord: 2 punten

Het totaal aantal punten werd uitgedrukt in een percentage van het totaal te behalen punten. Nadat het gemiddelde van alle C-test uitslagen voor een taal was berekend werden de C-testen voor de betreffende taal aan de hand hiervan ingedeeld. Een C-testscore lager dan het gemiddelde werd ingedeeld in 'laag' en een hogere score in 'hoog'.

Omdat het in het experiment ging om de receptieve luistervaardigheid, is het alleen belangrijk om te weten hoe participanten deze beoordeelden bij zichzelf. De subjectieve L2 vaardigheid is daarom gebaseerd op het scoringspercentage op de vijfde stelling van vraag vijf 'Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen', omdat deze over de receptieve luistervaardigheid gaat (zie figuur 2).

Bij het beantwoorden van deze vraag gaven twee participanten aan dat ze geen receptieve luistervaardigheid hadden, maar wel een receptieve leesvaardigheid. Doordat ze wel aangeven een receptieve leesvaardigheid te hebben is het mogelijk dat deze participanten hun receptieve luistervaardigheid als zeer gering beschouwen. Als woorden bij het lezen worden begrepen verwacht ik ook enigszins een begrip bij het luisteren, al is deze gering. Gezien de beperkte antwoordopties 'volledig', 'gedeeltelijk' en 'niet', hebben de participanten misschien gekozen voor 'niet', omdat 'gedeeltelijk' een receptieve spreekvaardigheid lijkt uit te drukken die naar verhouding te groot is. Om die reden heb ik ervoor gekozen om de receptieve luistervaardigheid van deze participanten uit te drukken in een derde van het receptieve leesvaardigheidspercentage.

Voor het beantwoorden van onderzoeksvraag 1 is de gemiddelde spreeknelheid van de L2 vaardigheidscategorieën Laag – Laag, Hoog – Laag en Hoog – Hoog berekend en onderling vergeleken. Ook is de gemiddelde spreeknelheid per koppel berekend om te kunnen zien of deze laag is als minstens één van de gesprekspartners een laag L2 vaardigheidsniveau heeft. Voor het beantwoorden van onderzoeksvraag 2 is het verschil in spreeknelheid en het verschil in L2 vaardigheidsniveau tussen gesprekspartners berekend. We verwachten dat de spreker met een hogere taalvaardigheid een lagere spreeknelheid heeft als de gesprekspartner een lage taalvaardigheid heeft. Daarom hebben we het verschil als een negatief getal uitgedrukt, wanneer de gesprekspartner met een hogere taalvaardigheid sneller spreekt. Om te bepalen wanneer sprekers wel of geen alignment vertonen is de standaarddeviatie van het verschil in spreeknelheid berekend. Een afwijking met één standaarddeviatie word gezien als alignment. Een afwijking van meer dan één standaarddeviatie wordt beschouwd als geen alignment. De samenhang tussen het verschil in L2 vaardigheid en het verschil in spreeknelheid is berekend met de Pearson correlatiecoëfficiënt.

Voor het beantwoorden van hypothesen 3-A en 3-C is er gekeken naar de spreeknelheid van participanten bij respectievelijk een lage L2 vaardigheid van de gesprekspartner en een lage subjectieve L2 vaardigheid. Bij hypothesen 3-B en 3-D is er met het Pearson correlatiecoëfficiënt gekeken naar een samenhang tussen de spreeknelheid en respectievelijk de L2 vaardigheid van de gesprekspartner en de subjectieve L2 vaardigheid.

5 Resultaten

In paragraaf 5.1 presenteren we alle data. In paragrafen 5.2 t/m 5.4 presenteren we de resultaten voor respectievelijk onderzoeksvragen 1 t/m 3.

5.1 Data

In de tabellen 1 t/m 3 staat per participant de spreektijd, het totaal aantal woorden en de gemiddelde spreesnelheid aangegeven. In tabel 1 is dit af te lezen voor de Laag – Laagcategorie, in tabel 2 voor de Hoog – Laagcategorie en in tabel 3 voor de Hoog – Hoogcategorie. In de tabellen 4 t/m 6 staat aangegeven wat de spreesnelheid, objectieve L2 vaardigheidsniveau en de subjectieve L2 vaardigheidsniveau is per participant en wat de gemiddelde spreesnelheid is van koppels. In tabel 4 is dit af te lezen voor de Laag – Laagcategorie, in tabel 5 voor de Hoog – Laagcategorie en in tabel 6 voor de Hoog – Hoogcategorie. Het L2 vaardigheidsniveau van de Nederlanders is ingedeeld aan de hand van de gemiddelde C-testscore van 54 % en van de Duitsers aan de hand van de gemiddelde C-testscore van 46 %.

Tabel 1: Spreesnelheid (WPM) van participanten in Laag – Laag L2 vaardigheidscombinaties

Koppel	Participanten met lage vaardigheid					Participanten met hoge vaardigheid				
	Rol	Nationaliteit	Spreek-tijd (min.)	Totaal woorden	Gemiddelde WPM	Role	Nationaliteit	Spreek-tijd (min.)	Totaal woorden	Gemiddelde WPM
1	Gids	NL	2.94	497	169	Volger	DE	1.82	286	157
2	Volger	NL	1.57	207	132	Gids	DE	2.9	451	156
3	Volger	NL	1.45	230	159	Gids	DE	2.16	554	256

Tabel 2: Spreek snelheid (WPM) van participanten in Hoog – Laag L2 vaardigheidscombinaties

Koppel	Participanten met hoge vaardigheid					Participanten met lage vaardigheid				
	Rol	Nationaliteit	Spreek-tijd (min.)	Totaal woorden	Gemiddelde WPM	Role	Nationaliteit	Spreek-tijd (min.)	Totaal woorden	Gemiddelde WPM
4	Gids	DE	4.17	617	148	Volger	NL	3.14	592	189
5	Volger	DE	2.31	317	137	Gids	NL	2.68	389	145
6	Volger	NL	2.10	257	122	Gids	DE	1.22	202	166
7	Volger	NL	4.44	624	141	Gids	DE	2.45	339	138

Tabel 3: Spreek snelheid (WPM) van participanten in Hoog – Hoog L2 vaardigheidscombinaties

Koppel	Participanten met hoge vaardigheid					Participanten met hoge vaardigheid				
	Rol	Nationaliteit	Spreek-tijd (min.)	Totaal woorden	Gemiddelde WPM	Rol	Nationaliteit	Spreek-tijd (min.)	Totaal woorden	Gemiddelde WPM
8	Volger	DE	2.80	420	150	Gids	NL	3.33	470	141
9	Gids	DE	3.11	548	176	Volger	NL	4.23	755	178
10	Gids	DE	2.27	556	245	Volger	NL	1.72	359	209

Tabel 4: Spreek snelheid (WPM), objectieve L2 vaardigheidsniveau (C-test score) en subjectieve L2 vaardigheidsniveau (Sub. Score) van participanten in een Laag – Laag L2 vaardigheidscombinatie.

Koppel	Participanten met lage vaardigheid					Gemiddelde WPM koppel	Participanten met lage vaardigheid				
	Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)	Sub. score (%)		Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)	Sub. score (%)
1	Gids	NL	169	30,9	0	163	Volger	DE	157	0	0
2	Volger	NL	132	42,4	50	144	Gids	DE	156	26	8,3
3	Volger	NL	159	47,9	50	207,5	Gids	DE	256	2	8,3

Tabel 5: Spreek snelheid (WPM), objectieve L2 vaardigheidsniveau (C-test score) en subjectieve L2 vaardigheidsniveau (Sub. Score) van participanten in een Hoog – Laag L2 vaardigheidscombinatie.

Koppel	Participanten met hoge vaardigheid					Gemiddelde WPM koppel	Participanten met lage vaardigheid				
	Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)	Sub. score (%)		Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)	Sub. score (%)
4	Gids	DE	148	93,8	100	168,5	Volger	NL	189	44	50
5	Volger	DE	137	79	100	141	Gids	NL	145	43	16,7
6	Volger	NL	122	68,4	50	144	Gids	DE	166	6,6	0
7	Volger	NL	141	70,5	100	139,5	Gids	DE	138	0	0

Tabel 6: Spreek snelheid (WPM), objectieve L2 vaardigheidsniveau (C-test score) en subjectieve L2 vaardigheidsniveau (Sub. Score) van participanten in een Hoog – Hoog L2 vaardigheidscombinatie.

Koppel	Participanten met hoge vaardigheid					Gemiddelde WPM koppel	Participanten met hoge vaardigheid				
	Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)	Sub. score (%)		Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)	Sub. score (%)
8	Volger	DE	150	87,5	50	145,5	Gids	NL	141	68,8	50
9	Gids	DE	176	88,2	100	177	Volger	NL	178	60,8	50
10	Gids	DE	245	72,9	100	227	Volger	NL	209	65,6	100

5.2 Relatie tussen L2 vaardigheidscombinaties en spreek snelheid

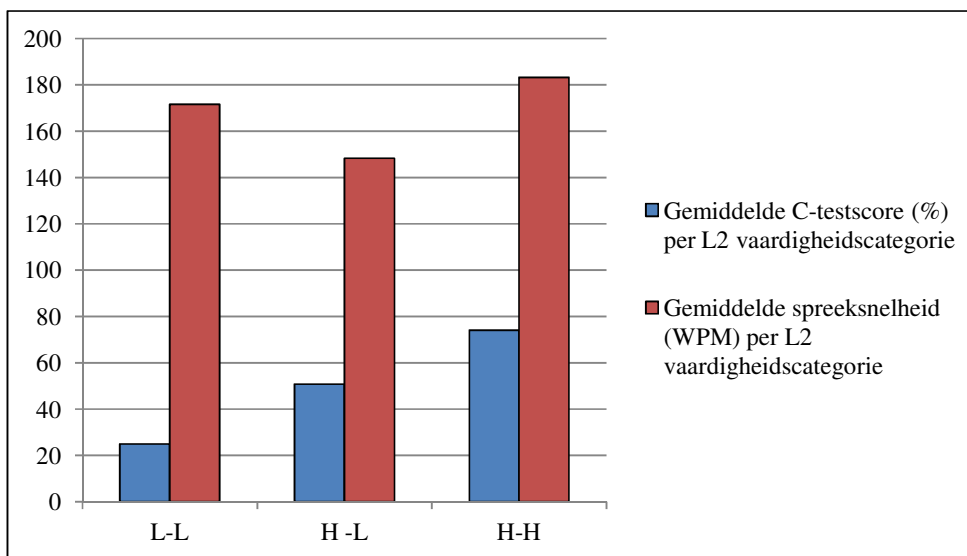
De gemiddelde C-test scores voor de L2 vaardigheidscategorieën Laag – Laag, Hoog – Laag en Hoog – Hoog is respectievelijk 24,9 %, 50,7 % en 74 % en de gemiddelde spreek snelheid respectievelijk 171,5 WPM, 148,3 WPM en 183,2 WPM (zie tabel 7 en grafiek 1). In grafiek 2 zien we echter dat de gids uit koppel 3 (3G) een beduidend hogere spreek snelheid heeft dan de overige participanten in die categorie. Met 256 WPM (zie tabel 4 en grafiek 2) overschrijdt de participant het plafond van de normale spreek snelheid (240 WPM) en heeft hij dus een hoge spreek snelheid. Uit de enquête valt hier geen verklaring voor te zoeken in de attitude bij vraag 10, doordat de antwoorden vrij neutraal zijn. Als we 3G weglaten uit de categorie

Laag – Laag, dan is de gemiddelde spreesnelheid 154,6 WPM. In de overige categorieën is de spreesnelheid redelijk verdeeld (zie grafiek 3 & 4). De gemiddelde spreesnelheid van de Laag – Laagcategorie is met en zonder weglating van participant 3G hoger dan de Hoog – Laagcategorie, maar lager dan de Hoog – Hoogcategorie.

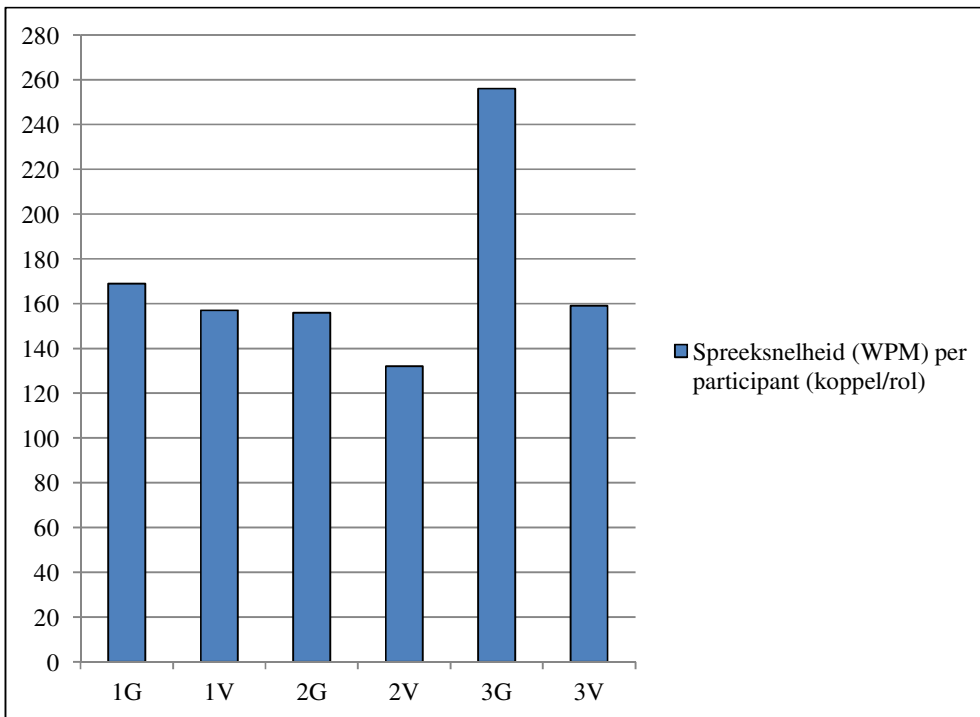
Tabel 7: Gemiddelde L2 vaardigheidsniveau (C-testscore in %) en gemiddelde spreesnelheid (WPM) per L2 vaardigheidscategorie

L2 vaardigheids-categorie	Gemiddelde C-testscore (%)	Gemiddelde spreesnelheid (WPM)
Laag – Laag	24,9	171,5
Hoog – Laag	50,7	148,3
Hoog – Hoog	74	183,2

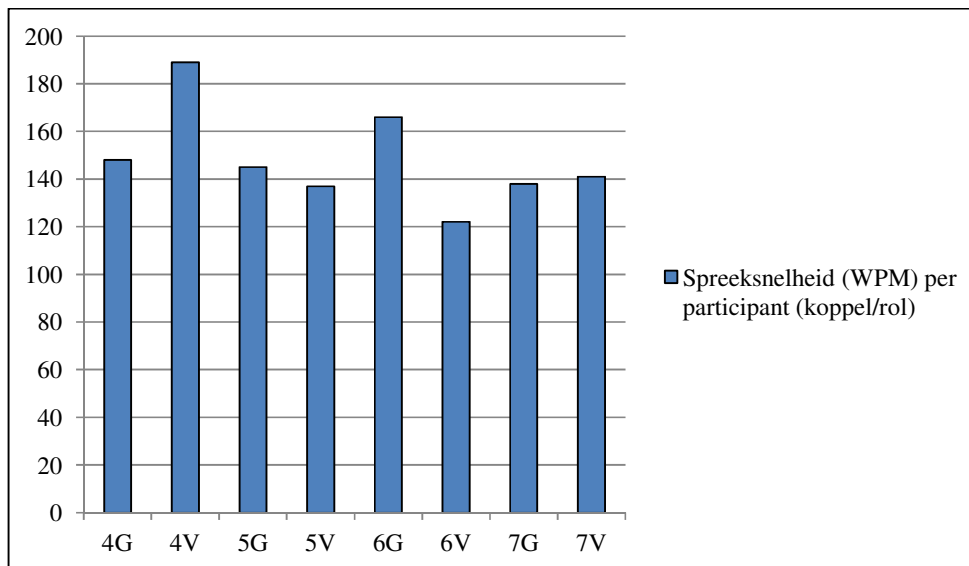
Grafiek 1: Gemiddelde L2 vaardigheidsniveau (C-testscore in %) en gemiddelde spreesnelheid (WPM) per L2 vaardigheidscategorie



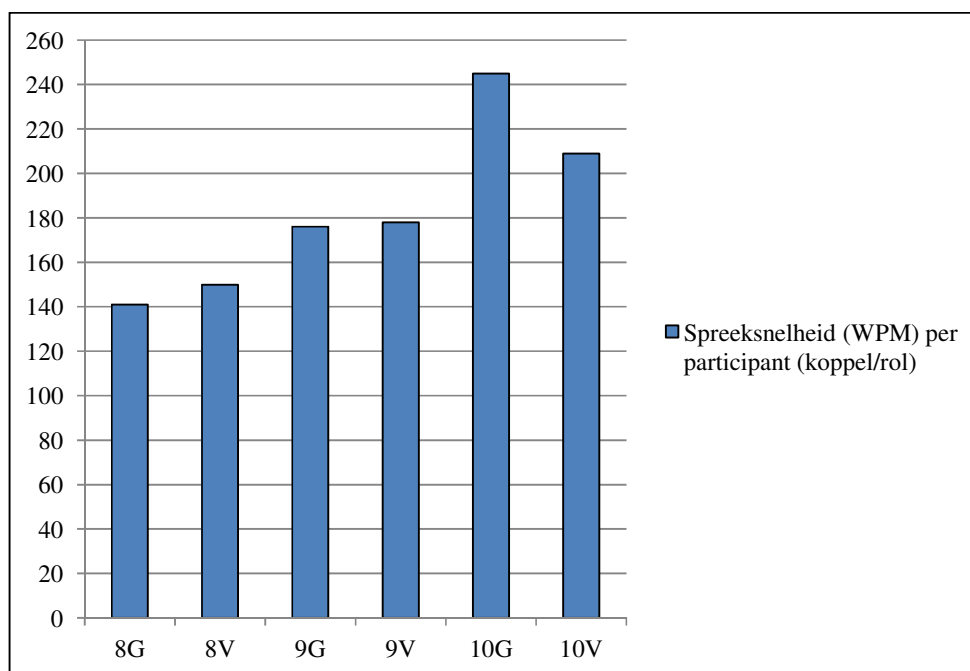
Grafiek 2: Spreeksnelheid per participant (koppel/rol) in de Laag – Laagcategorie



Grafiek 3: Spreeksnelheid per participant (koppel/rol) in de Hoog – Laagcategorie

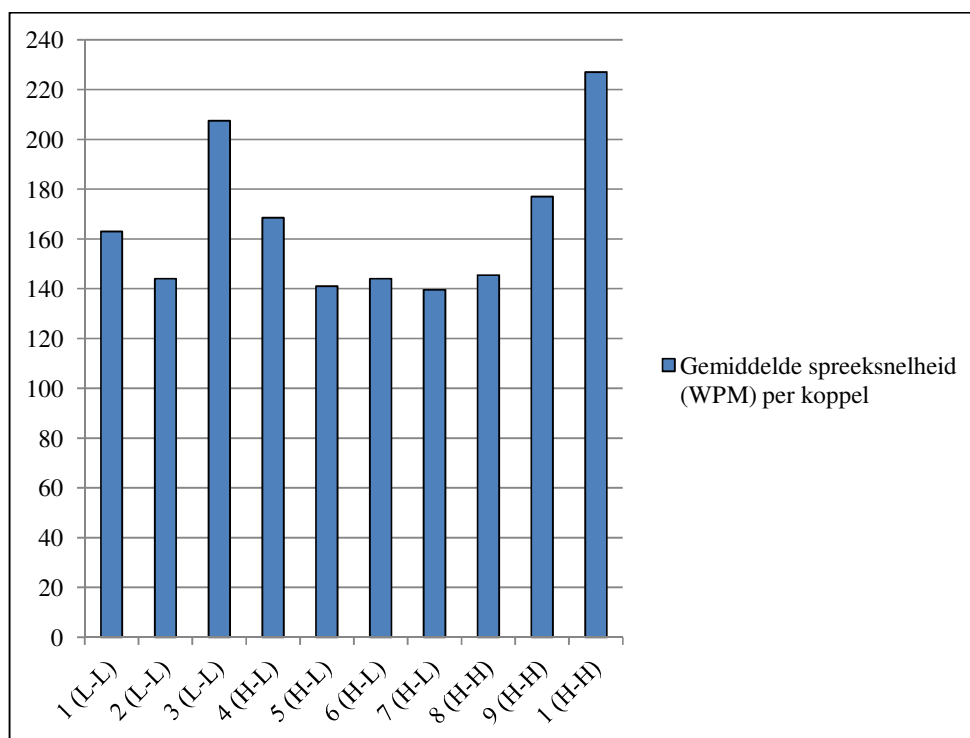


Grafiek 4: Spreeksnelheid per participant (koppel/rol) in de Hoog – Hoogcategorie



In tabel 4 t/m 6 zijn de gemiddeldes per koppels af te lezen. Deze gegevens zijn verwerkt in grafiek 5. Als we naar grafiek 5 kijken zien we dat bijna alle koppels met minstens één participant met een lage L2 vaardigheid (koppels 1 t/m 7), een lage gemiddelde spreeksnelheid hebben. Alleen koppel 3 heeft een gemiddelde snelheid boven de 180 WPM, namelijk 207,5 WPM. Dit is te wijten aan participant 3G, die zoals eerder vermeld een WPM heeft van 256. De volger van koppel 3 (3V) heeft een lage spreeksnelheid, namelijk 159 WPM. Van de zeven koppels hebben er 6 een lage gemiddelde spreeksnelheid. Dit is een percentage van 85,7%, waardoor het aanneembaar is dat de gemiddelde spreeksnelheid laag is als minstens één gesprekspartner een lage L2 vaardigheid heeft. We moeten er wel bij opmerken dat in koppel 4 de volger een normale spreeksnelheid heeft van 189. In de koppels 1, 2, 5, 6 en 7 hebben alle participanten een lage spreeksnelheid.

Grafiek 5: Gemiddelde spreesnelheid per koppel in de categorieën Laag – Laag (L-L), Hoog – Laag (H-L) en Hoog – Hoog (H-H)



In tabel 6 zien we de gemiddelde spreesnelheden van de Hoog – Hoogcategorie. Voor koppel 8 is dit 145 WPM. De volger (8V) heeft een spreesnelheid van 150 WPM en de gids (8G) een spreesnelheid van 141 WPM. Omdat 8V een hoge L2 vaardigheid heeft (87,5 %) zouden we verwachten dat 8G een hogere spreesnelheid heeft. Bovendien zouden we van beide participanten een normale spreesnelheid verwachten, aangezien bij beide de L2 vaardigheid hoog is. Om een verklaring te zoeken kijken we naar de subjectieve L2 vaardigheden van de participanten en de attitudescores.

Beide participanten hebben een subjectief L2 vaardigheidsniveau van 50 % (zie tabel 6). De attitudescore van 8V tegenover de Duitse taal is gemiddeld 2 op een schaal van 4 (zie figuur 4). 8V vindt het Duits moeilijk om te leren en niet leuk om te spreken. Bovendien is zij niet tevreden over haar taalvaardigheid in het Duits. Ook is zij zeer van mening dat de Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser laag is. De lage spreesnelheid zou als niet-linguïstische alignmentstrategie kunnen zijn ingezet door 8V met de volgende mogelijke verklaringen: 1) 8V generaliseert de eigen subjectieve L2 vaardigheid over de gesprekspartner of 2) 8V gaat ervan uit dat de L2 vaardigheid van de gesprekspartner laag is, omdat zij van mening is dat dat over het algemeen zo is bij Duitsers.

Figuur 4: Antwoorden op vraag 10 van de volger van koppel 8

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.	1	<u>2</u>	-	3	4
Ik vind het leuk om Duits te spreken	4	3	-	<u>2</u>	1
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.	4	3	-	<u>2</u>	1
De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.	4	3	-	2	<u>1</u>

De cijfers geven de puntentoekenning voor een antwoord aan. De antwoorden en punten van de participant zijn dikgedrukt en onderstreept.

Figuur 5: Antwoorden op vraag 10 van de gids van koppel 8

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Niederländisch eine schwierig zu lernende Sprache.	1	2	-	<u>3</u>	4
Es macht mir Spaß Niederländisch zu sprechen.	4	<u>3</u>	-	2	1
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Niederländischen.	4	3	-	<u>2</u>	1
Die deutsche Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.	<u>4</u>	3	-	2	1

De cijfers geven de puntentoekenning voor een antwoord aan. De antwoorden en punten van de participant zijn dikgedrukt en onderstreept.

Ook voor 8G proberen we een verklaring te vinden voor de lage spreeknelheid. In figuur 5 zien we dat 8G het niet moeilijk vindt om Nederlands te leren en dat zij het leuk vindt om het Nederlands te leren. Zij is echter niet helemaal tevreden over haar Nederlandse spreekvaardigheid. 8G is zeer van mening dat de Duitse taalvaardigheid van de gemiddelde Nederlander hoog is. Daarom verwacht ik niet dat 8G haar subjectieve taalvaardigheid generaliseert. Het is mogelijk dat ze haar spreeknelheid aanpast op die van 8V. Misschien speelt priming hierbij een rol. 8G zou uit de lage spreeknelheid van 8V ook kunnen afleiden dat 8V haar eigen lage subjectieve taalvaardigheid generaliseert. De conclusie dat 8V een lage subjectieve L2 vaardigheid heeft is voor 8G dan misschien een beweegreden om zelf een lage spreeknelheid te hebben.

In tabel 6 lezen we af dat koppel 9 een gemiddelde spreeknelheid van 177 WPM heeft. De volger heeft een spreeknelheid van 178 en de gids een spreeknelheid van 176. Omdat deze waarden met maar respectievelijk drie, twee en vier woorden onder de ondergrens liggen van de normale spreeknelheid (180 WPM), rekenen we dit toch mee als een normale spreeknelheid. Koppel 10 heeft een gemiddelde spreeknelheid van 227. De gids heeft een spreeknelheid van 245 WPM (wat met vijf woorden boven de normale grens van 240 WPM ligt) en de volger één van 209 WPM. De koppels 9 en 10 laten dus zien dat wanneer beide gesprekspartners een hoge L2 vaardigheid hebben, de gemiddelde spreeknelheid van het koppel normaal is. Ook hebben beide gesprekspartners een normale (of snelle) spreeknelheid. Omdat de lage spreeknelheid bij koppel 8 te verklaren valt met een aantal factoren, beschouw ik deze als een uitzondering.

5.3 Relatie tussen het verschil in L2 vaardigheid en het verschil in spreeknelheid

In tabel 8 t/m 10 lezen we het verschil af in spreeknelheid (WPM) en in C-testscore tussen gesprekspartners. Omdat we verwachten dat de gesprekspartner met de hoogste L2 vaardigheid een lagere spreeknelheid heeft is het verschil in spreeknelheid als negatief genoteerd als het omgekeerde het geval is. Dit is het geval bij koppel 1 (zie tabel 8), koppel 7 (zie tabel 9) en koppels 8 & 10 (zie tabel 10) met respectievelijk -3,7 %, -1,1 %, -3,1 % en -7,9 %.

De standaarddeviatie van het verschil in spreeknelheid is 6,93. Bij 1 standaarddeviatie kunnen we zeggen dat de koppels aligned zijn. Koppels 1, 7 en 8 laten dan wel een negatief verschil zien, maar met minder dan 1 standaarddeviatie zijn ze aligned. Bovendien hebben de gesprekspartners in deze koppels een lage spreeknelheid, wat betekent dat ze dit als niet-linguïstische alignmentstrategie inzetten ten behoeve van het begrip. Voor koppels 1 en 7 is dit met name belangrijk omdat minstens één gesprekspartner een laag L2 vaardigheidsniveau heeft. Het negatieve verschil in spreeknelheid is dus klein en niet belangrijk in deze gevallen.

Bij koppels in de Hoog – Hoogcategorie zou het verder niet uit moeten maken of er een negatief verschil is in spreeknelheid en of er überhaupt een lagere spreeknelheid is, aangezien de gesprekspartners voldoende receptieve competenties hebben om elkaar op een normale spreeknelheid te begrijpen. Hiermee willen we aangeven dat het negatieve verschil

bij koppel 10 evenmin belangrijk is. Verder hadden we de uitzonderlijkheid van koppel 8 met een lage spreeknelheid al behandeld.

Tabel 8: Verschillen in spreeknelheid (WPM) en L2 vaardigheidsniveau (C-testscore) tussen gesprekspartners in de Laag – Laagcategorie

Koppel	Participanten met lage vaardigheid				Verschil WPM* (%)	Verschil C-test score (%)	Participanten met hoge vaardigheid			
	Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)			Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)
1	Gids	NL	169	30,9	-3,7	30,9	Volger	DE	157	0
2	Volger	NL	132	42,4	8,3	16,4	Gids	DE	156	26
3	Volger	NL	159	47,9	23,4	45,9	Gids	DE	256	2

**Verschil in spreeknelheid wordt getoond als negatief als de gesprekspartner met een hogere L2 vaardigheid een hogere spreeknelheid heeft*

Tabel 9: Verschillen in spreeknelheid (WPM) en L2 vaardigheidsniveau (C-testscore) tussen gesprekspartners in de Hoog – Laagcategorie

Couple	Participanten met hoge vaardigheid				Verschil WPM* (%)	Verschil C-test score (%)	Participanten met lage vaardigheid			
	Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)			Rol	Nationaliteit	WPM	C-test score (%)
4	Gids	DE	148	93,8	12,2	49,8	Volger	NL	189	44
5	Volger	DE	137	79	2,8	36	Gids	NL	145	43
6	Volger	NL	122	68,4	15,3	61,8	Gids	DE	166	6,6
7	Volger	NL	141	70,5	-1,1	70,5	Gids	DE	138	0

**Verschil in spreeknelheid wordt getoond als negatief als de gesprekspartner met een hogere L2 vaardigheid een hogere spreeknelheid heeft*

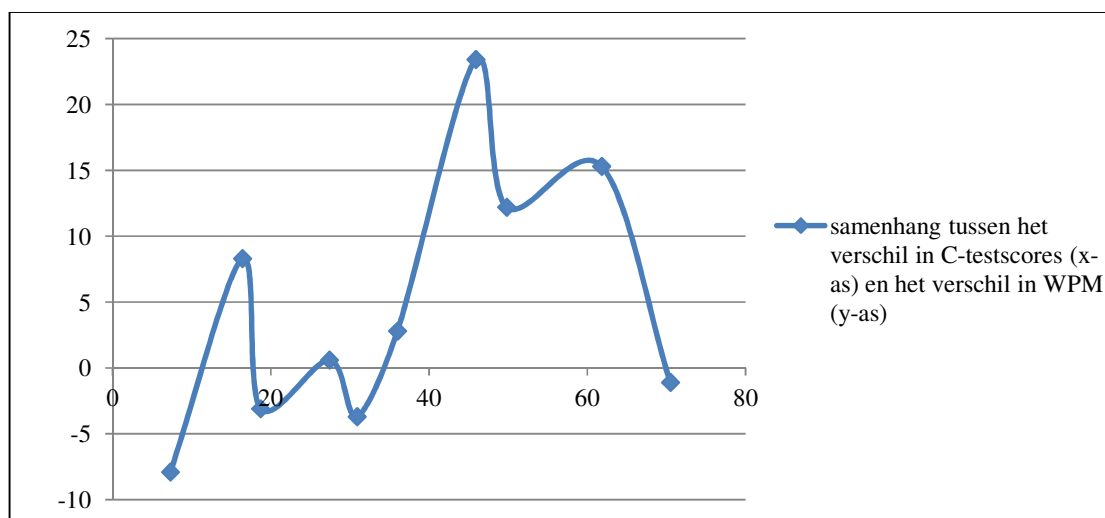
Tabel 10: Verschillen in spreesnelheid (WPM) en L2 vaardigheidsniveau (C-testscore) tussen gesprekspartners in de Hoog – Hoogcategorie

Couple	Participanten met hoge vaardigheid				Verschil WPM* (%)	Verschil C-test score (%)	Participanten met hoge vaardigheid			
	Rol	Natio- naliteit	WPM	C-test score (%)			Rol	Natio- naliteit	WPM	C-test score (%)
8	Volger	DE	150	87,5	-3,1	18,7	Gids	NL	141	68,8
9	Gids	DE	176	88,2	0,6	27,4	Volger	NL	178	60,8
10	Gids	DE	245	72,9	-7,9	7,3	Volger	NL	209	65,6

*Verschil in spreesnelheid wordt getoond als negatief als de gesprekspartner met een hogere L2 vaardigheid een hogere spreesnelheid heeft

Om de samenhang tussen het verschil in L2 vaardigheid en spreesnelheid bij gesprekspartners te bepalen is de correlatiecoëfficiënt van Pearson berekend. Deze is 0,48 en geeft aan dat er een zwak verband is. In grafiek 6 is te zien hoe dit verband eruit ziet. We kunnen dus stellen dat een groter verschil in L2 vaardigheidsniveaus tussen gesprekspartners niet leidt tot een groter verschil in spreesnelheid.

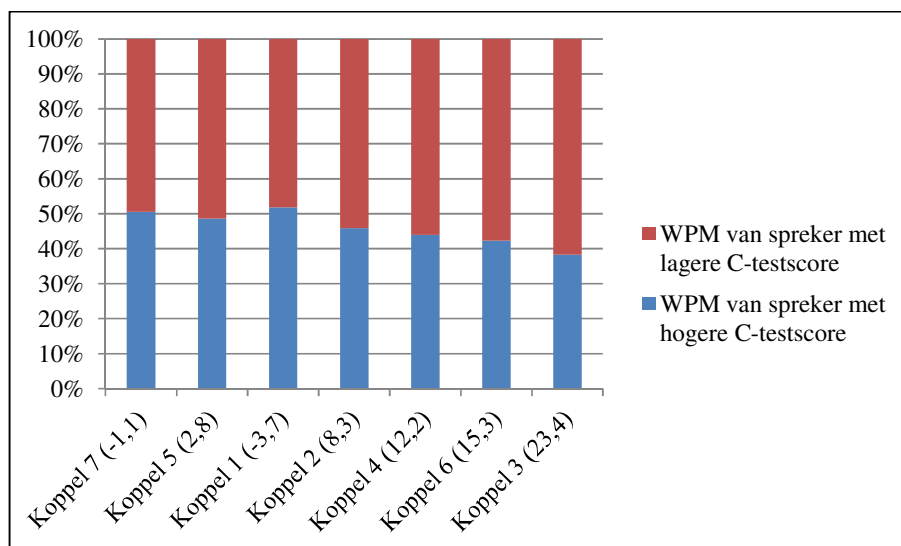
Grafiek 6: Correlatie tussen verschil in L2 vaardigheidscombinatie (C-testscores) en verschil in spreesnelheid (WPM)



Pearson correlatiecoëfficiënt is 0,48. Er is sprake van een zwak verband

We zagen eerder een negatief verschil in de spreeknelheid als koppels aligned zijn. Bij koppels, waarbij minstens één gesprekspartner een lage L2 vaardigheid heeft, is het interessant om te zien hoe de verhouding van spreeknelheid tussen de gesprekspartners verandert naarmate gesprekspartners minder aligned zijn. In grafiek 7 staan de koppels uit de categorieën Laag – Laag en Hoog – Laag gerangschikt op mate van alignment tot geen alignment. De tabellen drukken de spreeknelheid van een spreker uit op de totale spreeknelheid van het koppel. Tussen de sprekers is een onderscheid gemaakt op basis van een lagere of hogere L2 vaardigheid binnen het koppel. Binnen één standaarddeviatie (6,93) zien we geen trend in de verdeling. Naarmate het verschil in spreeknelheid meer dan 6,93 (1SD) is en de alignment dus afneemt, zien we dat de spreker met een hogere L2 vaardigheid in verhouding een steeds lagere spreeknelheid heeft dan de gesprekspartner. In grafiek 7 zien we dit vanaf koppel 2 in een afnemende trendlijn tussen de tabellen. In het geval dat dus minstens één gesprekspartner een lage L2 vaardigheid heeft, betekent een afname in alignment dat de spreker met de hoogste L2 vaardigheid in verhouding een steeds lagere spreeknelheid heeft.

Grafiek 7: De invloed van de L2 vaardigheid op de verhouding van de spreeknelheid naarmate alignment in spreeknelheid afneemt in een dialoog met tenminste één gesprekspartner met een lage L2 vaardigheid.

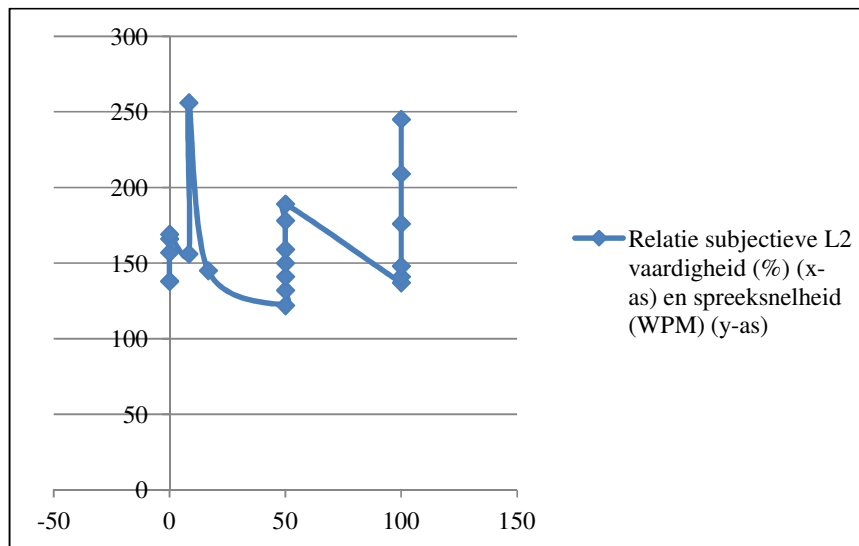


De koppels zijn gerangschikt op volgorde van alignment tot geen alignment. Achter elk koppel staat de mate van alignment tussen haakjes aangegeven. De spreeknelheid (WPM) van een spreker is uitgedrukt in een percentage van de totale spreeknelheid van het koppel.

5.4 Relatie tussen het subjectieve L2 vaardigheidsniveau en de spreesnelheid

De Pearson correlatiecoëfficiënt voor de subjectieve L2 vaardigheid en de spreesnelheid is 0,08, wat inhoudt dat er geen verband is. Dit kunnen we ook zien in grafiek 8.

Grafiek 8: Samenhang subjectieve L2 vaardigheid en spreesnelheid



Pearson correlatiecoëfficiënt is 0,08. Er is geen verband tussen de spreesnelheid en de subjectieve L2 vaardigheid.

6 Conclusie

In paragraaf 6.1 t/m 6.3 formuleer ik de conclusies voor respectievelijk de onderzoeksvragen 1 t/m 3. In paragraaf 6.4 formuleer ik de conclusie voor de hoofdvraag.

6.1 Onderzoeksvraag 1

Hoe beïnvloedt het L2 vaardigheidsniveau van koppels over het algemeen de spreesnelheid?

Hypothese 1-A

In een dialoog is de gemiddelde spreesnelheid van laag-laag koppels lager dan die van hoog-laag koppels.

Hypothese 1-B

In een dialoog is de gemiddelde spreesnelheid van hoog-laag koppels lager dan die van hoog-hoog koppels.

Hypothese 1-C

In een dialoog is de gemiddelde spreesnelheid van koppels laag als minstens één van de gesprekspartners een lage L2 vaardigheid heeft.

Conclusie

Omdat de gemiddelde spreekvaardigheid in de categorie Hoog – Laag hoger is dan het gemiddelde in Laag – Laag, moeten we hypothese 1-A verwerpen. Hypotheses 1-B en 1-C worden aangenomen. Over het algemeen kunnen we ook zeggen dat de gemiddelde spreesnelheid van zowel de Laag – Laag- als de Hoog – Laagcategorie lager is dan de gemiddelde spreesnelheid van de Hoog – Hoogcategorie.

6.2 Onderzoeksvraag 2

Hoe beïnvloedt de mate van verschil in L2 vaardigheden tussen gesprekspartners de mate van verschil in spreek snelheden in dialogen?

Hypothese 2

In dialogen neemt het verschil in spreek snelheden toe, naarmate de ongelijkheid in L2 vaardigheden toeneemt.

Conclusie

Hypothese 2 wordt verworpen, want het verband tussen het verschil in spreek snelheid en het verschil in L2 vaardigheid is zwak. We kunnen wel stellen dat bij koppels, waarbij tenminste één gesprekspartner een lage L2 vaardigheid heeft, de spreker met de hoogste L2 vaardigheid een lagere spreek snelheid heeft wanneer er geen sprake is van alignment. Bovendien betekent hierbij een toename in non-alignment een in verhouding lagere spreek snelheid van de spreker met de hoogste L2 vaardigheid.

6.3 Onderzoeksvraag 3

Hoe beïnvloedt het L2 vaardigheidsniveau de spreek snelheid van een gesprekspartner?

Hypothese 3-A

In een dialoog is de spreek snelheid van een participant laag als zijn/haar subjectieve L2 vaardigheidsniveau laag is.

Hypothese 3-B

In het geval van hypothese 3-A is de spreek snelheid van een participant lager naarmate zijn/haar subjectieve L2 vaardigheidsniveau lager is.

Conclusie

Er is geen samenhang tussen de spreek snelheid en de subjectieve L2 vaardigheid. Hypothesen 3-A en 3-B worden verworpen

6.4 Hoofdvraag

Hoe beïnvloedt de L2 vaardigheid van gesprekspartners de spreeknelheid in een LaRa dialoog in een Nederlands – Duitse constellatie?

- In een LaRa dialoog in een Nederlands – Duitse constellatie is de gemiddelde spreeknelheid lager in combinaties met een hoge L2 vaardigheid en een lage L2 vaardigheid dan in gepaarde combinaties.
- In een LaRa dialoog in een Nederlands – Duitse constellatie is de gemiddelde spreeknelheid van koppels laag als minstens één van de gesprekspartners een lage L2 vaardigheid heeft.
- In een LaRa dialoog in een Nederlands – Duitse constellatie, waarbij tenminste één gesprekspartner een lage L2 vaardigheid heeft en er geen sprake is van alignment, heeft de spreker met de hoogste L2 vaardigheid een lagere spreeknelheid.
- Wanneer er geen sprake is van alignment in een LaRa dialoog, in een Nederlands – Duitse constellatie, betekent een grotere non-alignment een in verhouding lagere spreeknelheid van de spreker met de hoogste L2 vaardigheid.

7 Discussie

Met een totaal van twintig participanten en tien gesprekken is dit onderzoek te klein om te kunnen generaliseren. Dit onderzoek zou echter gezien kunnen worden als een pilot voor onderzoek naar de spreeknelheid in LaRa constellaties. Het is daarbij aan te raden de experimenten te doen met een groot aantal koppels, zodat het mogelijk is om statistische toetsen te doen op onder andere de betrouwbaarheid van items van eventuele enquêtes en taalvaardigheidstoetsen. Wij hadden door de kleinschaligheid helaas niet de mogelijkheid om de voor dit onderzoek gebruikte enquête en C-testen te toetsen.

Uit de enquête (zie bijlage A) zijn vraag 5 en 10 meegenomen voor dit onderzoek. Achteraf bleek vraag 5 goed opgezet. De items bij deze vraag zijn niet gelijk verdeeld op de schaal. Zo meten stelling 2 en 3 op een beperktere schaal (tot 50% i.p.v. 100%) in vergelijking met de overige drie stellingen. Daarnaast was een 5-puntsschaal beter geweest voor deze vraag, omdat een 3-puntsschaal een geringe subjectieve taalvaardigheid uitsluit. Ook zou de vraag meer items moeten hebben om de subjectieve receptieve luistervaardigheid te kunnen bepalen. In het onderzoek ging het immers om de receptieve luistercompetenties. Hierop voortbordurend is het aan te raden om bij een soortgelijk onderzoek naar gesprekken in een LaRa constellatie de taalvaardigheidstoets te baseren op de receptieve luistercompetenties. Helaas heeft de C-test, die in dit onderzoek is gebruikt om de L2 vaardigheid te bepalen, daar niet voor kunnen dienen.

Door een gebrek aan tijd was het niet mogelijk om eerst participanten te verzamelen en daarna zorgvuldig afgestemde koppels te vormen. Hierdoor zijn er grote verschillen in taalvaardigheid binnen koppels in de gepaarde categorieën. In de categorie Laag – Laag is het verschil in taalvaardigheid bij koppel 3 hoger dan bij koppel 5. De grote variatie in taalvaardigheid is ook te wijten aan het feit dat de Duitsers anders verdeeld waren in taalvaardigheid dan de Nederlanders. De Nederlanders scoorden dicht bij het gemiddelde op de C-test en de Duitsers juist in de extremen. Een verklaring is dat Nederlanders op school Duits hebben moeten leren en het Nederlands niet verplicht is geweest om te leren voor de Duitsers. Hierdoor scoren Nederlanders beter op het Duits dan Duitsers op het Nederlands. De Duitse participanten die wel in een ‘Hoog’ categorie zaten scoorden beduidend beter dan de Nederlanders. Wellicht omdat zij vrijwillig het Nederlands hebben geleerd.

Dit onderzoek geeft informatie over hoe gesprekspartners in LaRa constellaties spreeknelheid gebruiken als niet-linguïstische alignmentstrategie, maar niet over hoe het begrip faciliteert. In het volgende hoofdstuk doe ik aanbevelingen voor vervolgonderzoek naar spreeknelheid en andere niet-linguïstische alignmentstrategieën.

8 Aanbevelingen

Zoals eerder besproken ben ik van mening dat de spreesnelheid linguïstische alignmentprocessen kan faciliteren in een LaRa dialoog. Voor vervolgonderzoek is het aan te bevelen om te bekijken hoe de spreesnelheid andere alignmentprocessen faciliteert. Bij een discourse analyse naar linguïstische alignmentstrategieën zou bij het meten van begrip de spreesnelheid gecorreleerd kunnen worden.

Bij een analyse van de gesprekken in dit onderzoek is gekeken naar verschillende typen niet-linguïstische alignmentstrategieën die gesprekspartners inzetten om tot wederzijds begrip te komen. De typen vallen in drie categorieën te onderscheiden:

- Strategie 1: het activeren van kennis op conceptlevel door het gebruik van cognaten/synoniemen/circumlocuties.
- Strategie 2: het activeren van kennis op categorieniveau door het gebruik van antoniemen/hyponiemen.
- Strategie 3: het activeren van kennis door het toevoegen van extra informatie aan een (re)formulering.

Deze strategieën werden afwisselend gebruikt gedurende de gesprekken. In de Laag – Laag categorie werden ze het meeste geteld en in de Hoog – Hoogcategorie het minst. Vooral voor LaRa zijn deze strategieën interessant, omdat ze bij een laag L2 vaardigheidsniveau voor begrip kunnen zorgen en zo linguïstische alignment faciliteren.

Hypothesen voor vervolgonderzoek:

-In LaRa dialogen wordt wederzijds begrip beter bereikt als linguïstische alignmentstrategieën gepaard gaan met een lage spreesnelheid.

-In LaRa dialogen zetten sprekers meer niet-linguïstische alignmentstrategieën in bij gesprekspartners met een laag L2 vaardigheidsniveau.

-Niet-linguïstische alignmentstrategieën die bedoeld zijn om kennis te activeren, zorgen voor een beter wederzijds begrip.

9 Literatuur

- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London/ New York: Verso.
- Bahtina, D. (2011). *Lingua Receptiva in Russian – Estonian Communication*. Speech. International Symposium on Bilingualism. Norway, Oslo. 15th-18th June 2011. Web.
- Beerkens, R. (2010). *Receptive Multilingualism as a language mode in the Dutch-German border area*. Münster etc.: Waxmann.
- Börestam Uhlmann, U. (2002). *Interscandinavian Comprehension and Scandinavian Language Community: Real or Ideal?* In Castagne, E. (ed.), *Pour un modélisation del'apprentissage simultané de plusieurs langues apparentées ou voisines* (p. 129-136). Paris: Publications de la Faculté de Lettres de Nice, CID Diffusion.
- Braunmüller, K. (2007). *Receptive Multilingualism in Northern Europe in the Middle Ages: A description of a scenario*. In Zeevaert, L. & Thijs, J.D. ten (eds.), *Receptive Multilingualism. Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*. (p. 25- 49) Amsterdam: John Benjamins B.V.
- Brown, C. (2001), *Neuronale Activiteit en Taal*. Verkregen op 28 augustus 2011 van <http://www.kennislink.nl/publicaties/neuronale-activiteit-en-taal>.
- Costa, A., Pickering, M. J. & Sorace, A. (2008). *Alignment in Second Language Dialogue. Language and Cognitive Processes*, 23 (4), p. 528-556.
- Pittlik, W., Verburg, M., Huijnen, P. en Boer, S. (Red.). (z.j.). *Nederlands-Duitse handel*. Verkregen op 8 september 2011 van <http://www.duitslandweb.nl/naslagwerk/Nederland-Duitsland/Economische+betrekkingen/Nederlands+Duitse+handel.html>.

- Ehlich, K. (2005). Sprachenvielfalt – Grenzüberschreitungen. In Huget, H., Kambas, C. & Klein, W. (eds.), *Grenzüberschreitungen. Differenz und Identität im Europa der Gegenwart*. (p. 105-113) Wiesbaden: VS. Verlag.
- Europese Commissie (2008). Europa op de bres voor meertaligheid. *Talen in de Europese unie*. Verkregen op 8 september 2011 van http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc3275_nl.pdf.
- Garrod, S. & Pickering, M. J. (2004). Why is Conversation so Easy? *TRENDS in Cognitive Sciences*, 8 (1), p. 8-11.
- Gooskens, C., Kürschner, S. & Bezooijen, R. van (2011). Intelligibility of Standard German and Low German to Speakers of Dutch. *Dialectologia, special issue* (2), 35-36.
- Goossens, J. (1985). *Was ist Deutsch – und wie verhält es sich zum Niederländischen?* Bad Honnef am Rhein: M. Lehmann oHG.
- Horst, J. van der & Marschall, F. (2000). *Korte Geschiedenis van de Nederlandse Taal*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Khatib, M. & Reza khodabakhsh, M. (2010). The Effect of Modified Speech on Listening to Authentic Speech. *Journal of Language Teaching and Research*, 1 (5), p. 685-693.
- Janssen, G. & Marynissen, A. (2003). *Het Nederlands vroeger en nu*. Leuven: Acco.
- Lüdi, G. (2006). Multilingual repertoires and the consequences for linguistic theory. In Bühlig, K. & ten Thije, J. D. (Eds.). *Beyond misunderstanding. Linguistic analyses of intercultural communication*. (p. 11-42). Amsterdam: John Benjamins.
- Pickering, M. J. & Garrod, S. (2004). Toward a mechanistic psychology of dialogue. *Behavioral and Brain Sciences*, 27, p. 169-225.
- Rehbein, J., Thije, J. D. ten & Verschik, A. (te verschijnen) *Lingua Receptiva (LaRa) – Remarks on the Quintessence of Receptive Multilingualism*

- Thije, J. D. ten (2010). Lingua receptiva als bouwsteen voor de transnationale neerlandistiek. *Internationale Neerlandistiek*, 48 (4), p. 54-63.
- Voorhout, Y. (2010). *Comprensione in una situazione di plurilinguismo ricettivo*. Verkregen op 5 augustus 2011 van <http://igitur-archive.library.uu.nl>.
- Verhoeven, J., Pauw, G. de & Kloots, H. (2007) *Wie Praat het Snelst Nederlands?* Verkregen op 28 augustus 2011 van <http://www.kennislink.nl/publicaties/neuronale-activiteit-en-taal>.
- Zeevaert, L. (2004). *Interskandinavische Kommunikation, Strategien zur Etablierung von Verständigung zwischen Skandinaviern im Diskurs*. Hamburg: Verlag Dr. Kovac.
- Zhao, Y. (1997). The Effects of Listeners' Control of Speech Rate on Second Language Comprehension. *Applied Linguistics*, 18 (1), p. 49-64.
- Zwaan, R. A. & Radvansky, G. A. (1998). Situation Models in Language Comprehension and Memory. *Psychological Bulletin*, 123 (2), p. 162-185.

Bijlage A Nederlandse enquête

Beste participant,

Deze vragenlijst is onderdeel van het onderzoek naar receptieve meertaligheid in Nederlands-Duitse dialogen. Jij hebt aangegeven deel te nemen aan dit onderzoek. Voordat wij met het experiment kunnen beginnen hebben wij informatie nodig over jouw taalachtergrond en Duitse taalgebruik. De vragenlijst bestaat uit tien vragen. Het beantwoorden van deze vragen zal ongeveer vijf minuten duren. Alvast bedankt voor jouw medewerking.

Persoonsgegevens

Leeftijd :

Geslacht

- Man
- Vrouw

Nationaliteit(en) :

Hoogst genoten opleiding :

Vragen

1. Hoeveel talen spreek je? (Vul op de stippellijn het aantal in.)
..... talen spreek ik vloeiend
..... talen spreek ik redelijk tot slecht
..... talen kan ik redelijk tot goed verstaan, maar niet spreken
2. Is Nederlands jouw enige moedertaal?
 Ja
 Nee, mijn andere moedertaal is.....
 Nee, mijn enige moedertaal is.....
3. Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Duits als moedertaal? (Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)
 Ja,
 Nee
4. Hoe heb jij Duits geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.
 Ik heb nooit geprobeerd Duits te leren
 Door middel van formele educatie
 Door interactie met personen
 Anders, namelijk..... z.o.z. vraag 5 t/m 7

5. Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits			
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Duits voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Duits lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.			

6. Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Duits.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/ schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/ uitstapjes)					
In het algemeen					

7. Kruis aan wat op jouw van toepassing is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Nederlands				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Duits				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Engels				

8. Heb je ooit drie maanden of langer in een Duitstalig land gewoond of gereisd
- Nee, ga door naar vraag 10.
 - Ja, in, voor een tijdsduur van.....
9. Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Duitse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Duits gecommuniceerd				
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

10. Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Duits te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.					
De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					

11. Hoe vaak ben je zelf in Duitsland?

- Nooit
- minder dan 1 keer per jaar
- 1 tot 5 keer per jaar
- 5 tot 10 keer per jaar
- 10 keer per jaar of meer

Bijlage B Duitse enquête

Lieber Teilnehmer,

Dieser Fragebogen ist Teil von unserer Studie über rezeptive Mehrsprachigkeit in deutsch-niederländischen Gesprächen. Du hast dich bereit erklärt, an dieser Studie teil zu nehmen. Bevor wir mit dem Experiment anfangen können, brauchen wir ein paar Hintergrundinformationen von dir und deinem Bezug zu Niederländisch. Der Fragebogen umfasst zehn Fragen, das Beantworten wird ungefähr fünf Minuten dauern. Vielen Dank für deine Hilfe!

Angaben zur Person

Alter :

Geschlecht

- männlich
- weiblich

Nationalität(en) :

Höchster Bildungsabschluss :

Fragen

1. Wie viele Sprachen sprichst du?
 - Sprachen spreche ich fließend
 - Sprachen spreche ich mittelmäßig bis schlecht
 - Sprachen kann ich recht gut verstehen, aber nicht sprechen

2. Ist Deutsch deine einzige Muttersprache?
 - Ja
 - Nein, meine andere Muttersprache ist.....
 - Nein, meine einzige Muttersprache ist.....

3. Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Niederländisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)
 - Ja,
.....
.....
 - Nein

4. Wie hast du Niederländisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.
- Ich habe nie versucht, Niederländisch zu lernen
 - Durch Unterricht (Schule/Uni)
 - Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten
 - Anders,
nämlich.....
 -

5. Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Niederländisch.			
Ich kann mit meinen Niederländisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Niederländisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Niederländisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Niederländisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Niederländisch gucken und verstehen.			

6. Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Niederländisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/ Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					
Freizeit (Urlaub/Parties/ Ausflüge)					
Allgemein					

7. Kreuze an, was auf dich zutrifft.

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				

8. Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem niederländisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

- Nein, geh zu Frage 10.
- Ja, in, für eine Dauer von

9. Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Niederländisch kommuniziert.				
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

10. Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Niederländisch eine schwierig zu lernende Sprache.					
Es macht mir Spaß Niederländisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Niederländischen.					
Die deutsche Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

11. Wie oft bist du selbst in den Niederlanden?

- Nie
- Weniger als 1 mal pro Jahr
- 1 bis 5 mal pro Jahr
- 5 bis 10 mal pro Jahr.
- 10 mal pro Jahr oder mehr

Bijlage C Nederlandse C-test voor Duitsers

Bei manchen der Wörter im Text fehlt der letzte Teil. Probiere die fehlenden Buchstaben einzutragen. Du brauchst keine Angst zu haben, Fehler zu machen. Bei diesem Test geht es NICHT um bestehen! Er dient nur zur Einschätzung für uns. Es bringt uns also nichts, wenn du den Test perfekt machen willst, und z.B. ein Wörterbuch zu Rate ziehst. Probiere ein passendes Wort zu finden. Wenn du es nicht weisst, kannst du das Wort auslassen. Beachte, dass die Länge der Lücke nichts mit der Länge des Wortes zu tun hat. Viel Erfolg!

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein. Als men_____ spontaan hun grote zorg_____ kunnen met_____, scoren zaken als nor_____ en waa_____, werkgelegenheid en veili_____ op str_____ veel ho_____.

Dat bli_____ uit h_____ jaarlijkse onde_____ naar d_____ risicobeleving v_____ terrorisme onder burgers, dat donderdag i_____ gepubliceerd.

V_____ de achth_____ respondenten noemt 1 procent terro_____ en aans_____. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbek_____ is h_____ risico d_____ zij lopen beroofd t_____ worden do_____ een harige schurk: d_____ baviaan.

De ap_____ zijn i_____ staat autopotieren te ope_____ en do_____ ramen t_____ springen o_____ zoek na_____ broodjes e_____ snacks.

D_____ stad voert een verw_____ strijd met de ste_____ agressiever word_____ apen. Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat he_____ de pol_____ vrijdag bek_____ gemaakt.

De chau_____ kreeg een vuistslag te_____ zijn ho_____ van e_____ passagier, ter_____ hij d_____ bus bestuurde.

De buscha_____ raakte bui_____ bewustzijn e_____ reed o_____ de Lucasbrug i_____ Utrecht m_____ zijn b_____ tegen e_____ metalen afze_____.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken. Het i_____ een opslagbedrijf waar partic_____ kleine loo_____ kunnen hu_____ om spu_____ in o_____ te sl_____. De bran_____ roept omwon_____ op ra_____ en deu_____ gesloten t_____ houden vanwege de eno_____
rookontwikkeling, al_____ een woordv_____.

Het vu_____ in h_____ gebouw a_____ de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Bijlage D Antwoorden Nederlandse C-test

Bron: www.nu.nl 26-11-2009

<http://www.nu.nl/binnenland/2131264/weinig-vrees-in-nederland-aanslag.html>

1 - (3)

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als mensen spontaan hun grote zorgen kunnen melden, scoren zaken als normen en waarden, werkgelegenheid en veiligheid op straat veel hoger.

Dat blijkt uit het jaarlijkse onderzoek naar de risicobeleving van terrorisme onder burgers, dat donderdag is gepubliceerd.

Van de achthonderd respondenten noemt 1 procent terrorisme en aanslagen. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

<http://www.nu.nl/opmerkelijk/2130554/autoriteiten-kaapstad-in-maag-met-stelende-bavianen.html>

2 - (6)

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbekender is het risico dat zij lopen beroofd te worden door een harige schurk: de baviaan.

De apen zijn in staat autoportieren te openen en door ramen te springen op zoek naar broodjes en snacks.

De stad voert een verwoede strijd met de steeds agressiever wordende apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

<http://www.nu.nl/algemeen/2065651/mishandelde-buschauffeur-rijdt-tegen-brug.html>

3 - (2)

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat heeft de politie vrijdag bekend gemaakt. De chauffeur kreeg een vuistslag tegen zijn hoofd van een passagier, terwijl hij de bus bestuurde.

De buschauffeur raakte buiten bewustzijn en reed op de Lucasbrug in Utrecht met zijn bus tegen een metalen afzetting.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

<http://www.nu.nl/binnenland/2131323/brand-in-opslagbedrijf-amsterdam-noord.html>

4 - (4)

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het **is** een opslagbedrijf waar particulieren kleine loodsen kunnen huren om spullen in op te slaan. De brandweer roept omwonenden op ramen en deuren gesloten te houden vanwege de enorme rookontwikkeling, aldus een woordvoester/voerder. Het vuur in het gebouw aan de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

<http://www.nu.nl/algemeen/2131277/de-zon-dood.html>

Bijlage E Duitse C-test voor Nederlanders

Van sommige van de volgende woorden ontbreekt het laatste deel. Probeer de ontbrekende letters in te vullen. Wees niet bang om fouten te maken, het gaat niet om de juiste spelling. Ook is er verder geen reden om bang te zijn of fouten te maken. Het gaat bij deze test NIET om slagen, wij gebruiken hem alleen ter inschatting van jouw taalvaardigheid. Als je dus probeert hem extra goed te maken door bijvoorbeeld een woordenboek erbij te pakken, verliest de test zijn waarde. Probeer een passend woord in te vullen. Als je het echt niet weet, mag je het woord overslaan. Let op, de lengte van de lijn zegt niets over de lengte van het woord. Veel succes!

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch i_____ die Branche, wie Vorstandsvorsit_____ Dr. Oetker in Köln erkl_____, insgesamt no_____ zufrieden. I_____ den ers_____ neun Mon_____ konnte den Umsatz u_____ zwei Pro_____ gesteigert wer_____. Das Weihnachtsgeschäft könnte da_____ beitragen, da_____ die re_____ Wachstumsrate i_____ diesem Ja_____ doch no_____ 1 Prozent erre_____. Während im Inland in den let_____ Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen si_____ an vie_____ Stellen zu finden. Denken Sie nur a_____ Museen. Di_____ Institutionen bie_____ mitunter auch Bücher z_____ Kauf an und verans_____ Vorträge. Den_____ Sie des weiteren a_____ Exkursionen, sowohl in d_____ nähere Umge_____ als i_____ Ausland. V_____ Zeit zu Zeit gi_____ es "Ta_____ der off_____ Tür", wäh_____ derer Fir_____ und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach d_____ Türken u_____ den Bürgern aus d_____ ehemaligen Jugos_____ stellen sie heute d_____ drittgrößte Gru_____ von Auslä_____. Vor vie_____ Jahren waren sie d_____ ersten geladenen Gäste d_____ deutschen Nachkriegsarbeitsmar_____. Auch we_____ es hierzulande 36 000 italie_____ Betriebe gi_____: Mehr als die Häl_____ von d_____ italienischen Erwerbstätigen sind Arbe_____, die mei_____ ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies si_____ nach Ansicht der Reiseverans_____ die Grü_____ dafür, da_____ eingefleischte Fernre_____ -Fans ih_____ Urlaubsstrategie geän_____ haben und im Extremfa_____ auch ber_____ sind, in deutschen Landen Ferien z_____ machen. Man_____ bundesdeutsche Ferienor_____ haben d_____ Trend rechtzei_____ erkannt, investieren in die_____ Sommer me_____ als bis_____ in d_____ Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Bijlage F Antwoorden Duitse C-test

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch **ist** die Branche, wie Vorstandsvorsitzender Dr. Oetker in Köln erklärte, insgesamt **noch** zufrieden. **In** den **ersten** neun Monaten konnte den Umsatz **um** zwei **Prozent** gesteigert **werden**. Das Weihnachtsgeschäft könnte **dazu** beitragen, **dass** die **reine** Wachstumsrate **in** diesem Jahr doch **noch** 1 Prozent **erreicht**. Während im Inland in den **letzten** Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen **sind** an **vielen** Stellen zu finden. Denken Sie nur **an** Museen. **Diese** Institutionen **bieten** mitunter auch Bücher **zum** Kauf an und **veranstalten** Vorträge. **Denken** Sie des weiteren **an** Exkursionen, sowohl in **die** nähere Umgebung als **ins** Ausland. **Von** Zeit zu Zeit **gibt** es "Tage der **offenen** Tür", während derer **Firmen** und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

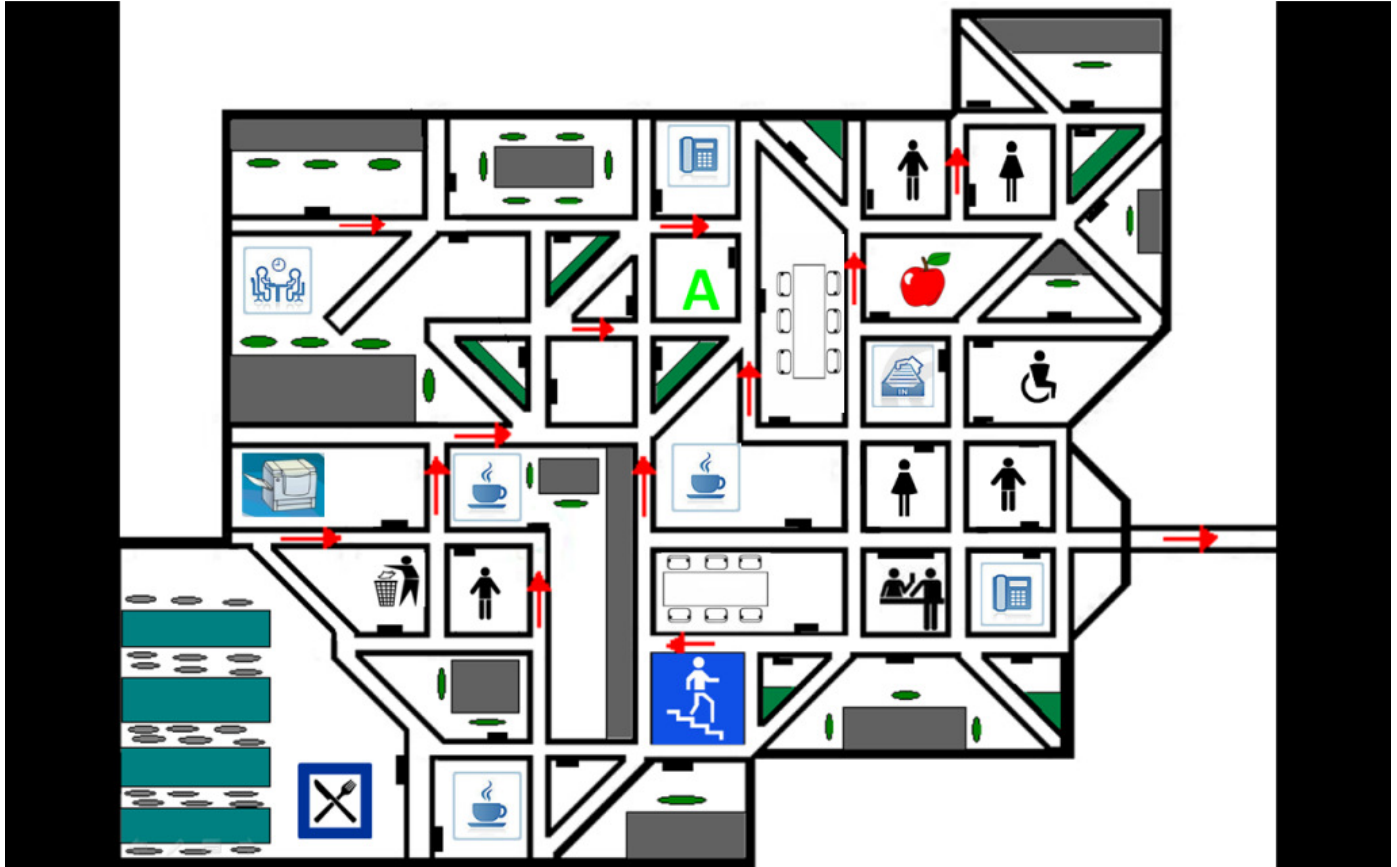
Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach **den** Türken **und** den Bürgern aus **dem** ehemaligen Jugoslawien stellen sie heute **die** drittgrößte **Gruppe** von Ausländern. Vor **vielen** Jahren waren sie **die** ersten geladenen Gäste **des** deutschen Nachkriegsarbeitsmarktes. Auch **wenn** es hierzulande 36 000 italienische Betriebe **gibt**: Mehr als die **Hälfte** von **den** italienischen Erwerbstätigen sind **Arbeiter/ arbeitslos**, die **meisten** ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

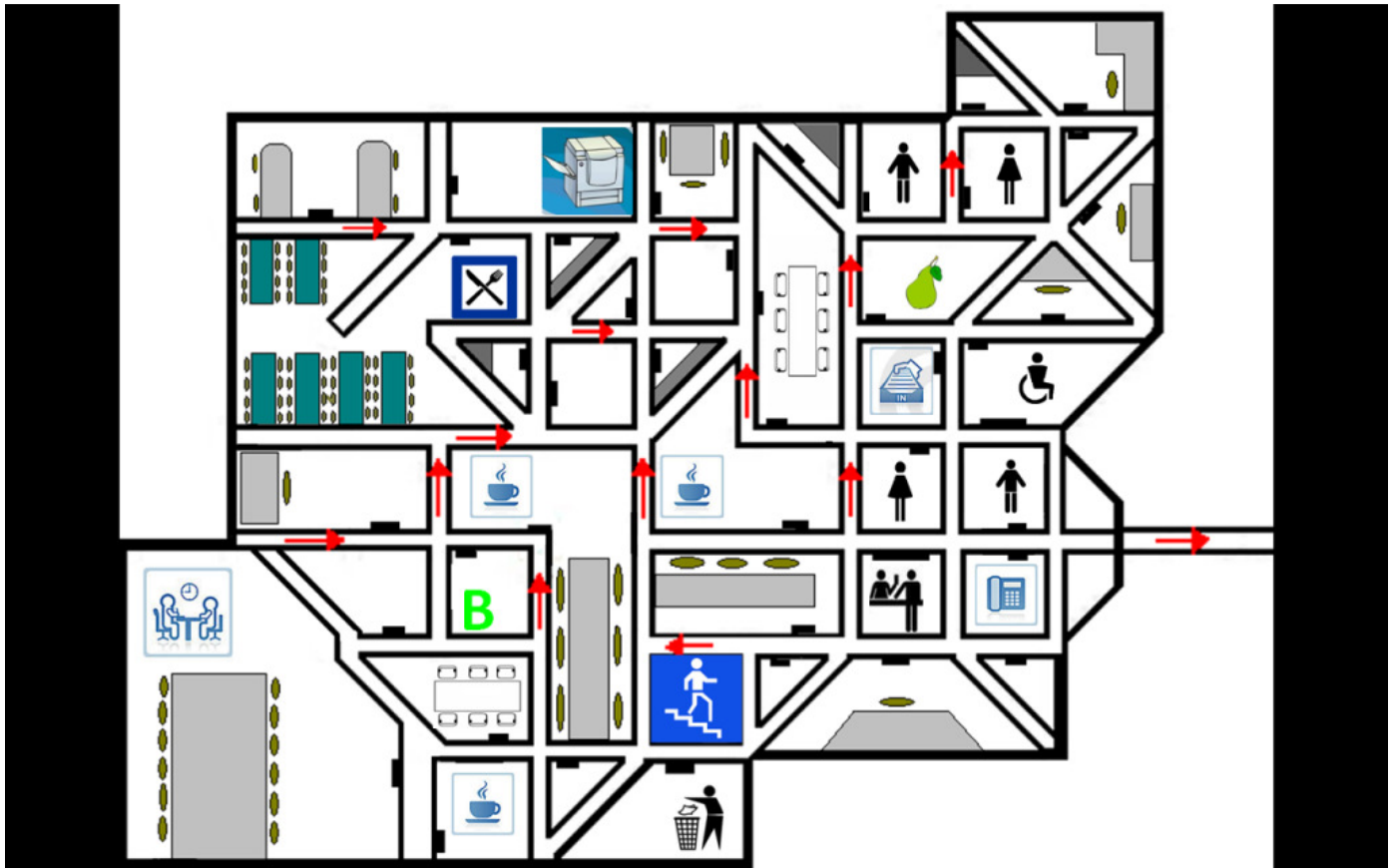
Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies **sind** nach Ansicht der Reiseveranstalter die Gründe dafür, **dass** eingefleischte Fernreise-Fans **ihre** Urlaubsstrategie **geändert** haben und im Extremfall auch **bereit** sind, in deutschen Landen Ferien **zu** machen. **Manche** bundesdeutsche Ferienorganisationen/**rte** haben **den** Trend rechtzeitig erkannt, investieren in **diesen** Sommer **mehr** als **bisher** in **die** Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Bijlage G Plattegrond volger (A)



Bijlage H Plattegrond gids (B)



Bijlage I Verantwoording keuzes plattegrond

Map

Office-building: we decided to have a map that would apply to a participant's situation model. We chose an office-building, because we expect that all the participants have already build up a sufficient situation model for this. Using a plan of a building, instead of a map with just lines, also gives us the opportunity to plant symbols, which can evoke non-automatic alignment processes and inference-making mechanisms.

Icons

Apple (map A)/Pear (map B): these icons are on the same spot in both maps, on the route from A to B. All the other icons fit the mind map of an office-building, these don't. Therefore we expect that these icons will stand out and that the participants will use these icons faster than others to orientate themselves and each other on the map. In German the word for pear is 'Birne' and in Dutch it is 'peer'. We expect that when participant B uses Birne or peer, it could be that participant A doesn't know what he means. It's interesting to see if and how they align. This will possibly evoke a non-automatic alignment process. On the other hand, if participant A does recognize the word but sees an apple on his map, we wonder how participant A reacts. Will he accept that B mentions fruit and accept the apple as a pear or will he try to correct B lexically? If A accepts, this means that the lexical level is less important and that communication takes place by inference-making (e.g. A might think that B knows that the icon represents fruit, being the only icon not linked to the office-building, but by mistake recognizes the apple as a pear. A doesn't discuss this because not the correct word is the issue but executing the task correct). Vice versa we expect the same inference-making when the apple is mentioned and the pear is accepted as an 'apple'.

Reception: in Dutch there are several cognates for reception like receptie, balie, aankomsthal. In German there are also cognates like Empfang and Rezeption. We would like to see if this icon could be a rich point, where people maybe solve misunderstanding of a noun with cognates to achieve alignment. Therefore we put it in the most possible used route at a corner, hoping that participants will refer to it when instructing to go around the corner.

We also think that the guide may think that the starting point of A is at the reception since that is the spot where visitors announce themselves for an appointment. This would signify inference-making.

Stairs: since the building has been redecorated, functions of rooms have changed and some functions have moved, the stairs could be a reference point of which the participant know to be the same on both the old and the new map (because you don't move stairs easily, for that you have to rebuild). If the participants use the icon in this way, they are rather busy reaching mutual understanding by inference-making then on the lexical level.

Toilets: shares the same argument as the 'Stairs' icon.

Spot B (map B) is toilet in map A: If participant A does manage to reach point B, he could doubt if he's on the right spot because of the toilet icon. He could think that the toilet is also on map B and this wouldn't be the right spot to sign a deal. We hope to see if A makes this inference.

Other icons: these are chosen to activate the mindmap of an office-building.

Room sizes and forms: Because a lot of the furniture in the rooms is moved and the inside of the rooms don't always look the same, we expect that people after a while maybe will rely on just mentioning the rooms and the way the rooms are formed. Or maybe they will be counting the doors etc. This is a form of alignment which we will also be looking at.